

วิชา กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งภาค ๑

วันที่ ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๙

การบรรยายครั้งที่ ๑๔

อาจารย์ธีรทัตย์ เจริญวงศ์

เลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรม

ค่าฤชาธรรมเนียม

ป.วิ.พ. มาตรา ๑๔๙ “ค่าฤชาธรรมเนียม ได้แก่ ค่าธรรมเนียมศาล ค่าสืบพยานหลักฐานนอกศาล ค่าป่วยการ ค่าพาหนะเดินทาง และค่าเช่าที่พักของพยาน ผู้เชี่ยวชาญ ล่าม และเจ้าพนักงานศาล ค่าทนายความ ค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดี ตลอดจนค่าธรรมเนียมหรือค่าใช้จ่ายอื่นๆ บรรดาที่กฎหมายบังคับให้ชำระ

ภายใต้บังคับบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้หรือกฎหมายอื่นว่าด้วยการยกเว้นค่าธรรมเนียมศาล ค่าธรรมเนียมศาลที่เป็นค่าขึ้นศาล ให้คู่ความผู้ยื่นคำฟ้องเป็นผู้ชำระเมื่อยื่นคำฟ้อง

ค่าธรรมเนียมศาลนั้น ให้ชำระหรือนำมาวางศาลเป็นเงินสดหรือเช็คซึ่งธนาคารรับรองโดยเจ้าพนักงานศาลออกใบรับให้ หรือตามวิธีการที่กำหนดไว้ในข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา

คำฟ้อง คำฟ้องอุทธรณ์ คำฟ้องฎีกา คำร้องสอด คำให้การ หรือคำร้องคำขออื่นซึ่งได้ยื่นต่อศาลพร้อมคำร้องขอยกเว้นค่าธรรมเนียมศาลตามมาตรา ๑๕๖ ตลอดจนการดำเนินกระบวนการพิจารณาในชั้นไต่สวนคำร้องดังกล่าว ไม่ต้องนำเงินค่าธรรมเนียมศาลและเงินวางศาลมาชำระ เว้นแต่ศาลจะได้ยกคำร้องนั้นเสีย”

ป.วิ.พ. มาตรา ๑๕๐ “ในคดีที่คำขอให้ปลดเปลื้องทุกข์นั้นอาจคำนวณเป็นราคาเงินได้ ให้โจทก์เสียค่าขึ้นศาลในศาลชั้นต้นตามจำนวนทุนทรัพย์ที่เรียกร้องหรือราคาทรัพย์สินที่พิพาท

ค่าขึ้นศาลในชั้นอุทธรณ์หรือฎีกานั้น ถ้าจำนวนทุนทรัพย์ที่เรียกร้องหรือราคาทรัพย์สินที่พิพาทกันในชั้นอุทธรณ์หรือฎีกาเป็นอย่างเดียวกับในศาลชั้นต้น ให้ผู้อุทธรณ์หรือผู้ฎีกาเสียตามจำนวนทุนทรัพย์หรือราคาเช่นเดียวกับในศาลชั้นต้น แต่ถ้าผู้อุทธรณ์หรือผู้ฎีกาได้รับความพอใจแต่บางส่วนตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลล่างแล้ว และจำนวนทุนทรัพย์หรือราคาทรัพย์สินที่พิพาทในชั้นอุทธรณ์หรือฎีกาต่ำกว่าในศาลชั้นต้น ให้ผู้อุทธรณ์หรือผู้ฎีกาเสียค่าขึ้นศาลตามจำนวนทุนทรัพย์หรือราคาต่ำนั้น

เมื่อได้ชำระค่าขึ้นศาลแล้ว ถ้าทุนทรัพย์แห่งคำฟ้องหรือคำฟ้องอุทธรณ์หรือคำฟ้องฎีกาทวีขึ้นโดยการยื่นคำฟ้องเพิ่มเติมหรือโดยประการอื่น ให้เรียกค่าขึ้นศาลเพิ่มขึ้นตามที่บัญญัติไว้ในตารางท้ายประมวลกฎหมายนี้เมื่อยื่นคำฟ้องเพิ่มเติมหรือภายในระยะเวลาที่ศาลเห็นสมควร แล้วแต่กรณี

ถ้าเนื่องจากศาลได้มีคำสั่งให้พิจารณาคดีรวมกันหรือให้แยกคดีกัน คำฟ้องใดหรือข้อหาอันมีอยู่ในคำฟ้องใดจะต้องโอนไปยังศาลอื่นหรือจะต้องกลับยื่นต่อศาลนั้นใหม่ หรือต่อศาลอื่นเป็นคดีเรื่องหนึ่งต่างหาก ให้โจทก์ได้รับผ่อนผันไม่ต้องเสียค่าขึ้นศาลในการยื่นหรือกลับยื่นคำฟ้องหรือข้อหาเช่นว่านั้น เว้นแต่จำนวนทุนทรัพย์หรือราคาทรัพย์แห่งคำฟ้องหรือข้อหา นั้นจะได้ทวีขึ้น ในกรณีเช่นนี้ ค่าขึ้นศาลเฉพาะที่ทวีขึ้นให้คำนวณและชำระตามที่บัญญัติไว้ในวรรคก่อน

ในกรณีที่บุคคลซึ่งเป็นคู่ความร่วมในคดีที่มูลความแห่งคดีเป็นการชำระหนี้อันไม่อาจแบ่งแยกได้ต่างยื่นอุทธรณ์หรือฎีกาแยกกัน โดยต่างได้เสียค่าขึ้นศาลในชั้นอุทธรณ์หรือฎีกาตามความในวรรคสอง หากค่าขึ้นศาลดังกล่าวเมื่อรวมกันแล้วมีจำนวนสูงกว่าค่าขึ้นศาลที่คู่ความเหล่านั้นต้องชำระในกรณีที่ยื่นอุทธรณ์หรือฎีการ่วมกัน ให้ศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาแล้วแต่กรณีมีคำสั่งคืนค่าขึ้นศาลส่วนที่เกินแก่คู่ความเหล่านั้นตามส่วนของค่าขึ้นศาลที่คู่ความแต่ละคนได้ชำระไปในเวลาที่ศาลนั้นมีคำพิพากษาหรือคำสั่ง”

ฟ้องให้รับผิดชอบหลายมูลหนี้เกี่ยวเนื่องผูกพันกัน การคำนวณค่าขึ้นศาลต้องคำนวณจากทุนทรัพย์ที่ฟ้องทั้งคดี

ฎ.๗๙๕๒/๒๕๔๓ การคำนวณค่าขึ้นศาลตาม ป.วิ.พ. มาตรา ๑๕๐ จะต้องพิจารณาจากคำฟ้องแต่ละคดีเป็น
เกณฑ์ โดยหลักจะต้องคำนวณตามทุนทรัพย์ที่โจทก์เรียกร้องมาในคดีนั้น เว้นแต่ทุนทรัพย์แต่ละข้อหาไม่มีความเกี่ยวพันกัน
สามารถแยกจากกันได้โดยชัดแจ้ง โจทก์ฟ้องเรียกเงินตามสัญญาเบิกเงินเกินบัญชีและตามสัญญากู้ยืมอีก ๒ ฉบับ โดย
จำเลยทำคำขอสินเชื่อจากโจทก์และได้รับอนุมัติจากโจทก์ในลักษณะต่อเนื่องกัน สัญญาเบิกเงินเกินบัญชีมีข้อตกลง
ยินยอมให้โจทก์นำหนี้ในบัญชีกระแสรายวันเป็นส่วนหนึ่งของเงินที่เบิกเกินบัญชีได้ และจำเลยได้จ้างอาคารชุดและ
ที่ดินไว้แก่โจทก์เพื่อเป็นหลักประกันในการชำระหนี้ดังกล่าว มูลหนี้ในแต่ละข้อหาจึงมีความเกี่ยวเนื่องผูกพันกันและ
กัน การคำนวณค่าขึ้นศาลจึงต้องคำนวณจากทุนทรัพย์ที่โจทก์ฟ้องทั้งคดี

ฎ.๔๐๓๙/๒๕๔๓ (ป) โจทก์เป็นสถาบันการเงินประกอบธุรกิจด้วยการปล่อยสินเชื่อให้กับลูกค้าซึ่งทำได้หลายวิธี ไม่ว่าจะโดยการให้กู้ยืมเงิน ให้เบิกเงินเกินบัญชี ขายลดตั๋วสัญญาใช้เงิน หรือด้วยประการอื่นที่สามารถทำได้ในการให้เงินหรือหลักประกันแก่ลูกค้าโดยได้รับประโยชน์ตอบแทนเป็นดอกเบี้ยหรือประโยชน์อื่น จำเลยเป็นลูกค้าโจทก์ย่อมสามารถทำธุรกิจการเงินกับโจทก์ได้โดยไม่จำกัดว่าจะต้องเป็นวิธีใดวิธีหนึ่งเพียงอย่างเดียว **การที่จำเลยกู้ยืมเงิน ขอเบิกเงินเกินบัญชี และขายลดตั๋วสัญญาใช้เงินกับโจทก์ แม้จะเรียกชื่อวิธีการก่อให้เกิดหนี้ต่างกัน แต่ทุกประการล้วนแต่เป็นการขอสินเชื่อจากโจทก์นั่นเอง** จำเลยจึงสามารถนำที่ดินและทรัพย์สินหลายรายการมาจดทะเบียนจำนองเป็นประกันการชำระหนี้ของจำเลยที่ก่อขึ้นทั้งหมดกับโจทก์โดยมิได้แบ่งแยกว่าทรัพย์สินรายใดประกันหนี้ประเภทไหนรายการใด มูลหนี้ทั้งหมดจึงเกี่ยวข้องกันพอที่จะรวมพิจารณาเข้าด้วยกันได้ โจทก์จึงนำสินเชื่อทุกชนิดมารวมกันเป็นจำนวนทุนทรัพย์ที่เรียกร้องฟ้องมาเป็นคดีเดียวกันได้ โจทก์ชำระค่าขึ้นศาลในศาลชั้นต้นตามจำนวนทุนทรัพย์ที่เรียกร้องในอัตราสูงสุดตามตาราง ๑ ท้าย ป.วิ.พ.ข้อ (๑) ก. ชอบแล้ว **การที่ศาลชั้นต้นเรียกให้โจทก์เสียค่าขึ้นศาลเพิ่มเติมโดยแยกเป็นมูลหนี้แต่ละรายการจึงเป็นการเรียกเก็บค่าขึ้นศาลเกินกว่าที่จะต้องเสีย**

มูลหนี้ที่ฟ้องไม่เกี่ยวข้องกันแยกออกจากกันได้ เสียค่าขึ้นศาลตามมูลหนี้แต่ละรายการ

ฎ.๑๖๘๑/๒๕๔๙ มูลหนี้ตามคำฟ้องของโจทก์ทั้ง ๗ ข้อหา เป็นมูลหนี้ที่โจทก์ได้ซื้อและรับโอนสิทธิเรียกร้องรวมทั้งหนี้สินที่จำเลยทั้งสิ้นมีอยู่กับเจ้าหนี้เดิมจำนวน ๗ ราย แต่เจ้าหนี้เดิมของจำเลยทั้งสิ้นเป็นนิติบุคคลแยกต่างหากจากกัน มูลหนี้ที่จำเลยทั้งสิ้นจะต้องรับผิดชอบต่อเจ้าหนี้เดิมแต่ละรายไม่มีความเกี่ยวข้องกันและมีจำนวนเงินที่แยกออกจากกันได้ จึงมีสภาพแห่งข้อหา ข้ออ้างที่อาศัยเป็นหลักแห่งข้อหาและคำขอบังคับแตกต่างกัน ไม่เกี่ยวข้องกันและสามารถแยกออกจากกันได้ การที่โจทก์รวมข้อหาทั้ง ๗ ข้อหาเป็นคดีเดียว และเสียค่าขึ้นศาลในอัตราสูงสุดเพียงจำนวนเดียวจึงไม่ถูกต้อง ศาลล่างชอบที่จะจำหน่ายคดีโดยให้โจทก์ยื่นฟ้องเป็นคดีใหม่ในมูลหนี้แต่ละรายได้

เจ้าของรวมที่มีได้แบ่งแยกการครอบครองเป็นส่วนสัดใช้สิทธิฟ้องคดีร่วมกันเกี่ยวกับทรัพย์ที่เป็นกรรมสิทธิ์รวม เสียค่าขึ้นศาลรวมกัน

ฎ.๖๘๙๓/๒๕๔๐ (ป) โจทก์ทั้งสิ้นเป็นเจ้าของในที่ดินพิพาทที่ถูกเวนคืนโดยมิได้มีการแบ่งแยกการครอบครองเป็นส่วนสัด โจทก์ทุกคนจึงมีส่วนเป็นเจ้าของทุกส่วนรวมกัน เมื่อโจทก์ทั้งสิ้นใช้สิทธิฟ้องเรียกเงินค่าทดแทนมาจำนวนเดียวกันเป็นการใช้สิทธิร่วมกัน มิใช่เป็นกรณีที่โจทก์แต่ละคนใช้สิทธิเฉพาะตัว จึงต้องเสียค่าขึ้นศาลรวมกัน

ทุนทรัพย์ฟ้องเดิมและฟ้องแย้งเท่ากัน เสียค่าขึ้นศาลชั้นอุทธรณ์มาจำนวนเดียว ถือว่าเสียค่าขึ้นศาลฟ้องเดิมครบถ้วนแล้ว ศาลอุทธรณ์ต้องพิจารณาฟ้องเดิม ส่วนที่ไม่เสียค่าขึ้นศาลให้ครบตามคำสั่งศาลอุทธรณ์ เป็นกรณีทั้งฟ้องอุทธรณ์เฉพาะฟ้องแย้ง

ฎ.๑๓๙๙/๒๕๖๗ จำเลยอุทธรณ์ขอให้ศาลอุทธรณ์วินิจฉัยเพียงประเด็นเดียวว่าสัญญาซื้อขายที่ดินพิพาทระหว่างโจทก์กับจำเลยเป็นโมฆะเพราะเป็นนิติกรรมอำพรางการกู้เงินหรือไม่ และขอให้ศาลอุทธรณ์พิพากษากลับคำพิพากษาศาลชั้นต้น ประเด็นดังกล่าวเป็นข้อเท็จจริงตามคำฟ้องของโจทก์และคำให้การของจำเลยที่ให้การต่อสู้ว่าสัญญาซื้อขายที่ดินพิพาทระหว่างโจทก์กับจำเลยเป็นนิติกรรมอำพรางการกู้เงินตกเป็นโมฆะ และฟ้องแย้งขอให้เพิกถอนสัญญาซื้อขายดังกล่าว จึงเป็นประเด็นข้อพิพาทโดยตรงที่จำเลยยกขึ้นต่อสู้และยื่นอุทธรณ์ต่อศาลอุทธรณ์ ศาลอุทธรณ์จึงต้องวินิจฉัยเสียก่อนว่าสัญญาซื้อขายที่ดินพิพาทระหว่างโจทก์กับจำเลยเป็นนิติกรรมอำพรางการกู้เงินหรือไม่ แล้วจึงวินิจฉัยฟ้องแย้งของจำเลยต่อไป ดังนั้น การที่จำเลยเสียค่าขึ้นศาลชั้นอุทธรณ์เพียงจำนวนเดียว ๒๐๐,๐๐๐ บาท และวางเงินค่าธรรมเนียมใช้แทนอีก ๒๑๕,๕๐๐ บาท นั้น แม้ในอุทธรณ์ของจำเลยแผ่นสุดท้ายจะมีลายมือเขียนคำว่า “ฟ้องแย้ง” ไว้เหนือตราประทับเกี่ยวกับค่าธรรมเนียมศาลซึ่งเป็นลายมือเขียนของพนักงานรับฟ้องอุทธรณ์ที่อาจทำให้เข้าใจว่าเป็นการเสียค่าขึ้นศาลในส่วนฟ้องแย้ง แต่คดีนี้ทุนทรัพย์ในส่วนฟ้องเดิมและในส่วนฟ้องแย้งมีจำนวน ๒๘,๐๐๐,๐๐๐ บาท เท่ากัน ...(ต่อ)

ฎ.๑๓๙๙/๒๕๖๗ ...(ต่อ)

...และตามสำเนาใบรับเงินค่าธรรมเนียมท่ายุทธธรรมก็ไม่ได้ระบุว่าเป็นค่าขึ้นศาลในส่วนฟ้องเดิมหรือฟ้องแย้ง ทั้งการ
ตรวจรับยุทธธรรมของจำเลยไว้พิจารณานั้นเป็นกระบวนการพิจารณาที่ศาลชั้นต้นทำการแทนศาลยุทธธรรม เมื่อยุทธธรรมของ
จำเลยโดยรวมเป็นการโต้แย้งคำพิพากษาศาลชั้นต้นว่าสัญญาซื้อขายที่ดินพิพาทระหว่างโจทก์กับจำเลยเป็นนิติกรรม
อำพรางการกู้เงินมิใช่นิติกรรมที่สมบูรณ์ดังที่ศาลชั้นต้นวินิจฉัย การที่จำเลยเสียค่าขึ้นศาลชั้นยุทธธรรมมาเพียงจำนวนเดียว
๒๐๐,๐๐๐ บาท ย่อมถือได้ว่าเป็นการเสียค่าขึ้นศาลชั้นยุทธธรรมในส่วนฟ้องเดิมครบถ้วนแล้ว ศาลยุทธธรรมต้องพิจารณาคดีใน
ส่วนฟ้องเดิมตามยุทธธรรมของจำเลยต่อไป ส่วนที่จำเลยเพิกเฉยไม่ดำเนินการเสียค่าขึ้นศาลให้ครบถ้วนตามคำสั่งศาลยุทธธรรม
ภายในระยะเวลาที่ศาลชั้นต้นกำหนด จึงเป็นกรณีที่จำเลยทิ้งฟ้องยุทธธรรมเฉพาะในส่วนฟ้องแย้ง

คู่ความร่วมมือในคดีที่มีมูลค่าความแห่งคดีเป็นการชำระหนี้ไม่อาจแบ่งแยกได้ต่างยื่นอุทธรณ์หรือฎีกาแยกกัน ค่าขึ้นศาลที่แยกกันชำระ หากรวมกันแล้วมีจำนวนสูงกว่าค่าขึ้นศาลที่ยื่นอุทธรณ์หรือฎีการ่วมกัน ศาลต้องสั่งคืนค่าขึ้นศาลส่วนที่เกินแก่คู่ความเหล่านั้นตามส่วน

ฎ.๒๔๗๙/๒๕๖๕ โจทก์ทั้งสองเป็นคู่ความร่วมมือในคดีที่มีมูลค่าความแห่งคดีอันไม่อาจแบ่งแยกได้ แต่โจทก์ทั้งสองต่างยื่นฎีกามาแต่ละฉบับแยกต่างหากจากกัน โดยต่างเสียค่าขึ้นศาลชั้นฎีกามาเต็มตามทุนทรัพย์ จึงชอบที่ศาลฎีกาจะมีคำสั่งคืนค่าขึ้นศาลชั้นฎีกาส่วนที่เสียเกินมาแก่โจทก์ทั้งสองตาม ป.วิ.พ. มาตรา ๑๕๐ วรรคท้าย

ฎ.๖๐๙๙/๒๕๖๐ จำเลย (ผู้เอาประกันภัย) และจำเลยร่วม (ผู้รับประกันภัย) ซึ่งเป็นคู่ความร่วมมือในคดีที่มีมูลค่าความแห่งคดีเป็นการชำระหนี้อันไม่อาจแบ่งแยกได้ต่างยื่นอุทธรณ์และฎีกาแยกกัน ต่างเสียค่าขึ้นศาลชั้นอุทธรณ์และชั้นฎีกาเมื่อรวมกันแล้วมีจำนวนสูงกว่าที่จะต้องชำระในกรณียื่นอุทธรณ์และฎีการ่วมกัน กรณีจึงต้องด้วย ป.วิ.พ. มาตรา ๑๕๐ วรรคห้า ที่จะต้องมีคำสั่งคืนค่าขึ้นศาลส่วนที่เกินแก่จำเลยและจำเลยร่วม

ฎ.๖๕๙๑/๒๕๖๑ ศาลชั้นต้นพิพากษาให้จำเลยที่ ๑ ในฐานะลูกจ้าง และจำเลยที่ ๓ ในฐานะนายจ้างร่วมกันชำระ
เงินพร้อมดอกเบี้ยนับถัดจากวันฟ้องเป็นต้นไปจนกว่าจะชำระเสร็จแก่โจทก์ อันเป็นกรณีที่จำเลยที่ ๑ และที่ ๓ ซึ่งเป็น
คู่ความร่วมมือในคดีที่มูลความแห่งคดีเป็นการชำระหนี้อันไม่อาจแบ่งแยกได้ เมื่อจำเลยที่ ๑ และที่ ๓ ต่างยื่นอุทธรณ์
แยกกันขอให้ไม่ต้องร่วมกันรับผิดชอบตามคำพิพากษาศาลชั้นต้น โดยจำเลยที่ ๑ และที่ ๓ ต่างเสียค่าขึ้นศาลในชั้นอุทธรณ์ เมื่อ
รวมกันแล้วมีจำนวนสูงกว่าค่าขึ้นศาลที่จำเลยที่ ๑ และที่ ๓ ต้องชำระในกรณีที่ยื่นอุทธรณ์ร่วมกัน ศาลอุทธรณ์ภาค ๘ ต้อง
มีคำสั่งคืนค่าขึ้นศาลส่วนที่เกินแก่จำเลยที่ ๑ และที่ ๓ ตามส่วนของค่าขึ้นศาลที่จำเลยที่ ๑ และที่ ๓ แต่ละคนได้ชำระไป
ตาม ป.วิ.พ.มาตรา ๑๕๐ วรรคห้า

จำเลยร่วมคนหนึ่งในมูลความแห่งคดีเป็นการชำระหนี้ซึ่งแบ่งแยกจากกันมิได้ ยื่นอุทธรณ์โดยชำระค่าขึ้นศาลชั้นอุทธรณ์และนำเงินค่าธรรมเนียมใช้แทนมาวางศาลครบถ้วน จำเลยร่วมอีกคนหนึ่งที่ยื่นอุทธรณ์ ไม่ต้องนำเงินค่าธรรมเนียมใช้แทนตาม ม.๒๒๙ มาวางศาลอีก

ฎ.๒๑๗๒/๒๕๕๙ ศาลชั้นต้นพิพากษาให้จำเลยที่ ๓ ร่วมรับผิดชอบกับจำเลยที่ ๑ อันเป็นผู้ร่วมกระทำละเมิดต่อโจทก์ มูลความแห่งคดีเป็นการชำระหนี้ซึ่งแบ่งแยกจากกันไม่ได้ เมื่อจำเลยที่ ๑ ยื่นอุทธรณ์และนำเงินค่าธรรมเนียมซึ่งจะต้องใช้แก่โจทก์ทั้งสองตามคำพิพากษามาวางศาลครบถ้วนแล้ว จึงมีผลถึงจำเลยที่ ๓ ซึ่งเป็นจำเลยร่วมด้วย แม้จำเลยที่ ๓ แยกยื่นอุทธรณ์ต่างหาก ก็ไม่จำเป็นต้องนำเงินค่าธรรมเนียมซึ่งจะต้องใช้แก่โจทก์ทั้งสองมาวางศาลพร้อมกับอุทธรณ์อีก อุทธรณ์ของจำเลยที่ ๓ ชอบด้วย ป.วิ.พ.มาตรา ๒๒๙

ค่าธรรมเนียมใช้แทนเป็นเงินที่วางไว้เพื่อเป็นประกันว่าผู้ชนะคดีมีสิทธิได้รับค่าธรรมเนียมจากเงินที่ผู้อุทธรณ์วางไว้ ไม่ใช่เป็นการวางเพื่อชำระหนี้แก่ฝ่ายชนะคดี หากศาลอุทธรณ์พิพากษาแก้ไขจำเลยชนะคดีและไม่ต้องรับผิดชอบในค่าฤชาธรรมเนียม จำเลยขอคืนเงินที่วางนั้นได้

ฎ.๓๐๖๘/๒๕๖๖ เงินค่าฤชาธรรมเนียมใช้แทนโจทก์ที่จำเลยที่ ๑ ต้องวางต่อศาลพร้อมอุทธรณ์นั้นเป็นการปฏิบัติตาม ป.วิ.พ. มาตรา ๒๒๙ แต่เนื่องจากศาลชั้นต้นพิพากษาให้จำเลยทั้งสองร่วมกันใช้ค่าฤชาธรรมเนียมแทนโจทก์และมูลค่าความแห่งคดีนี้เป็นการชำระหนี้อันแบ่งแยกมิได้ เมื่อจำเลยที่ ๒ ซึ่งเป็นจำเลยร่วมคนหนึ่งได้นำเงินค่าฤชาธรรมเนียมที่ต้องใช้แก้โจทก์มาวางศาลครบถ้วนแล้ว จึงมีผลถึงจำเลยที่ ๑ ซึ่งเป็นจำเลยร่วมกับจำเลยที่ ๒ ด้วย จำเลยที่ ๑ จึงไม่ต้องวางเงินค่าฤชาธรรมเนียมที่ต้องใช้แก้โจทก์ในการยื่นอุทธรณ์อีก เพื่อไม่ให้เป็นการซ้ำซ้อนเท่านั้น หากใช้เป็นการที่จำเลยที่ ๒ วางเงินแทนจำเลยที่ ๑ ไม่ และเงินค่าฤชาธรรมเนียมดังกล่าวเป็นเพียงเงินที่วางไว้เพื่อเป็นประกันว่าหากในที่สุดศาลอุทธรณ์พิพากษาให้ผู้อุทธรณ์ต้องรับผิดชอบชำระค่าฤชาธรรมเนียมแทนคู่ความที่ชนะคดีแล้ว ผู้ชนะคดีจะมีสิทธิได้รับค่าธรรมเนียมที่ได้ออกใช้ก่อนจากเงินที่ผู้อุทธรณ์วางไว้ หากใช้เป็นการวางเพื่อชำระหนี้แก่คู่ความฝ่ายชนะคดีในศาลชั้นต้นไม่ ถือว่าเงินดังกล่าวยังเป็นของผู้อุทธรณ์ เมื่อศาลอุทธรณ์พิพากษาแก้ไขจำเลยที่ ๒ ชนะคดี และให้จำเลยที่ ๑ ใช้ค่าฤชาธรรมเนียมในศาลชั้นต้นแทนโจทก์ โดยกำหนดค่าทนายความ ๕,๐๐๐ บาท ค่าฤชาธรรมเนียมในศาลชั้นต้นระหว่างโจทก์กับจำเลยที่ ๒ และค่าฤชาธรรมเนียมชั้นอุทธรณ์ให้เป็นพับ จำเลยที่ ๒ ก็ชอบที่จะร้องขอให้คืนเงินที่วางนั้นได้

อุทธรณ์หรือฎีกาเฉพาะปัญหาความรับผิดของผู้ค้าประกัน เป็นคดีไม่มีทุนทรัพย์ เสียค่าชั้นศาล ๒๐๐ บาท
ไม่ต้องเสียค่าชั้นศาลอนาคต

ฎ.๒๕๒๗/๒๕๖๗ โจทก์อุทธรณ์และฎีกาเฉพาะแต่ในปัญหาเรื่องความรับผิดของจำเลยที่ ๒ ผู้ค้าประกัน คดีในชั้น
อุทธรณ์และฎีกาจึงเป็นคดีที่มีคำขอให้ปลดเปลื้องทุกข์อันไม่อาจคำนวณเป็นราคาเงินได้ ต้องเสียค่าชั้นศาล ๒๐๐ บาท และ
ไม่ต้องเสียค่าชั้นศาลอนาคต แต่โจทก์เสียค่าชั้นศาลมาตามทุนทรัพย์และค่าชั้นศาลอนาคตมาด้วย จึงต้องคืนค่าชั้นศาลชั้น
อุทธรณ์และชั้นฎีกาส่วนที่เกิน ๒๐๐ บาท ให้แก่โจทก์

ฎ.๒๒๕๓/๒๕๖๕ โจทก์ที่ ๑ ฎีกาขอให้จำเลยที่ ๒ ร่วมรับผิดกับจำเลยที่ ๑ จึงเป็นคดีที่มีคำขอปลดเปลื้องทุกข์อัน
ไม่อาจคำนวณเป็นราคาเงินได้ โจทก์ที่ ๑ ต้องเสียค่าชั้นศาลชั้นฎีกา ๒๐๐ บาท การที่โจทก์ทั้งสามเสียค่าชั้นศาลชั้นฎีกามา
ตามทุนทรัพย์ที่ฟ้องจึงไม่ถูกต้อง

อุทธรณ์ขอให้ผู้ค้าประกันร่วมรับผิดชอบกับผู้เช่าซื้ออย่างลูกหนี้ร่วม และขอให้ผู้ค้าประกันส่งมอบรถยนต์ที่เช่าซื้อคืน หากส่งไม่ได้ให้ใช้ราคาแทน เป็นคดีมีทุนทรัพย์ ต้องชำระค่าขึ้นศาลชั้นอุทธรณ์ตามทุนทรัพย์

ฎ.๑๖๐๕/๒๕๖๓ โจทก์ฟ้องจำเลยที่ ๑ ผู้เช่าซื้อ และจำเลยที่ ๒ ผู้ค้าประกันให้ร่วมกันส่งมอบรถยนต์ที่เช่าซื้อคืนแก่ โจทก์ หากคืนไม่ได้ให้ใช้ราคาแทน ศาลชั้นต้นพิพากษาให้จำเลยที่ ๑ ส่งมอบรถยนต์ที่เช่าซื้อคืน หากส่งไม่ได้ให้ใช้ราคา แทนและชำระค่าเสียหาย ยกฟ้องโจทก์สำหรับจำเลยที่ ๒ แม้โจทก์จะอุทธรณ์ขอให้จำเลยที่ ๒ ร่วมรับผิดชอบกับจำเลยที่ ๑ อย่างลูกหนี้ร่วม แต่อุทธรณ์ของโจทก์ก็ขอให้จำเลยที่ ๒ ส่งมอบรถยนต์ที่เช่าซื้อคืนแก่โจทก์ หากส่งไม่ได้ให้ใช้ราคา แทนเป็นเงินมาด้วยจึงเป็นคดีมีทุนทรัพย์ โจทก์จึงต้องชำระค่าขึ้นศาลชั้นอุทธรณ์ตามทุนทรัพย์

คดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา จำเลยอุทธรณ์โดยไม่ได้ชำระค่าขึ้นศาลในส่วนแพ่ง ศาลอุทธรณ์มีอำนาจวินิจฉัยคดี
ส่วนแพ่งได้

ฎ.๓๓๐๐/๒๕๖๖ คดีนี้เป็นคดีอาญาซึ่ง ป.วิ.อ.มาตรา ๒๕๒ กำหนดไว้ว่า “ในคดีอาญาทั้งหลายห้ามมิให้ศาล
ยุติธรรมเรียกค่าธรรมเนียมนอกจากที่บัญญัติไว้ในหมวดนี้” ซึ่งบทบัญญัติในหมวดนี้ในส่วนของจำเลยมิได้บัญญัติไว้เป็น
อย่างอื่น จึงต้องบังคับไปตามบทบัญญัติดังกล่าวข้างต้น เมื่อค่าขึ้นศาลเป็นค่าธรรมเนียมอย่างหนึ่งจำเลยจึงไม่ต้อง
เสีย ดังนั้น แม้จำเลยทั้งสามมิได้เสียค่าขึ้นศาลในชั้นอุทธรณ์ตามที่โจทก์ฎีกา ศาลอุทธรณ์ภาค ๒ ก็มีอำนาจวินิจฉัยคดีส่วน
แพ่งได้

การยกเว้นค่าธรรมเนียมศาล

ป.วิ.พ. มาตรา ๑๕๕ “คู่ความซึ่งไม่สามารถเสียค่าธรรมเนียมศาลอาจยื่นคำร้องต่อศาลขอให้ยกเว้นค่าธรรมเนียมศาลในการฟ้องหรือต่อสู้คดีในศาลชั้นต้นหรือชั้นอุทธรณ์หรือชั้นฎีกาตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๑๕๖ และมาตรา ๑๕๖/๑”

ป.วิ.พ. มาตรา ๑๕๖ “ผู้ใดมีความจำนงจะขอยกเว้นค่าธรรมเนียมศาลในการฟ้องหรือต่อสู้คดี ให้ยื่นคำร้องต่อศาลชั้นต้นที่จะฟ้องหรือได้ฟ้องคดีไว้นั้นพร้อมกับคำฟ้อง คำฟ้องอุทธรณ์ คำฟ้องฎีกา คำร้องสอด หรือคำให้การ แล้วแต่กรณี แต่ถ้าบุคคลนั้นตกเป็นผู้ไม่สามารถเสียค่าธรรมเนียมศาลในภายหลังจะยื่นคำร้องในเวลาใด ๆ ก็ได้

การยื่นคำร้องตามวรรคหนึ่ง ผู้ร้องอาจเสนอพยานหลักฐานไปพร้อมคำร้องและหากศาลเห็นสมควรไต่สวนพยานหลักฐานเพิ่มเติมก็ให้ดำเนินการไต่สวนโดยเร็วเท่าที่จำเป็น ทั้งนี้ ศาลจะมีคำสั่งให้งดการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีนั้นไว้ทั้งหมดหรือแต่บางส่วนเป็นการชั่วคราวจนกว่าการพิจารณาสั่งคำร้องขอยกเว้นค่าธรรมเนียมศาลจะถึงที่สุดก็ได้ตามที่ศาลเห็นสมควร”

การยกเว้นค่าธรรมเนียมศาล

ป.วิ.พ. มาตรา ๑๕๖/๑ “เมื่อศาลพิจารณาคำร้องขอยกเว้นค่าธรรมเนียมศาลเสร็จแล้วให้ศาลมีคำสั่งโดยเร็ว โดยศาลจะมีคำสั่งอนุญาตทั้งหมดหรือแต่เฉพาะบางส่วน หรือยกคำร้องนั้นเสียก็ได้

ห้ามมิให้ศาลอนุญาตตามคำร้องเช่นว่านั้น เว้นแต่จะเป็นที่เชื่อได้ว่าผู้ร้อง ไม่มีทรัพย์สินพอที่จะเสียค่าธรรมเนียมศาล หรือหากผู้ร้องไม่ได้รับยกเว้นค่าธรรมเนียมศาล จะได้รับความเดือดร้อนเกินสมควร เมื่อพิจารณาถึงสถานะของผู้ร้อง และในกรณีผู้ร้องเป็นโจทก์หรือผู้อุทธรณ์หรือฎีกา การฟ้องร้องหรืออุทธรณ์หรือฎีกานั้น มีเหตุผลอันสมควรด้วย

เมื่อคู่ความคนใดได้รับยกเว้นค่าธรรมเนียมศาลในการฟ้องหรือต่อสู้คดีในศาลชั้นต้น แล้วยื่นคำร้องเช่นว่านั้นในชั้นอุทธรณ์หรือฎีกาแล้วแต่กรณีอีก ให้ถือว่าคู่ความนั้นยังคงไม่มีทรัพย์สินพอจะเสียค่าธรรมเนียมศาลหรือหากไม่ได้รับยกเว้นค่าธรรมเนียมศาลแล้วจะได้รับความเดือดร้อนเกินสมควรอยู่ เว้นแต่จะปรากฏต่อศาลเป็นอย่างอื่น

ในกรณีที่ศาลมีคำสั่งอนุญาตให้ยกเว้นค่าธรรมเนียมศาลให้แต่เฉพาะบางส่วน หรือมีคำสั่งให้ยกคำร้อง ผู้ขออาจอุทธรณ์คำสั่งนั้นต่อศาลได้ภายในกำหนดเจ็ดวันนับแต่วันมีคำสั่ง คำสั่งของศาลอุทธรณ์เช่นว่านี้ให้เป็นที่สุด”

หลักเกณฑ์การขอยกเว้นค่าธรรมเนียมศาล

๑. ผู้ขอไม่มีทรัพย์สินพอที่จะเสียค่าธรรมเนียมศาล หรือหากไม่ได้รับยกเว้นค่าธรรมเนียมศาลจะได้รับความเดือดร้อนเกินสมควรเมื่อพิจารณาถึงสถานะของผู้ขอ
 ๒. ยื่นคำร้องต่อศาลชั้นต้นพร้อมกับคำฟ้อง คำฟ้องอุทธรณ์ หรือคำฟ้องฎีกาแล้วแต่กรณี
 ๓. การฟ้องร้อง (รวมถึงกรณีที่จำเลยฟ้องแย้ง) การอุทธรณ์หรือการฎีกา ต้องมีเหตุผลอันสมควร
 ๔. ขอยกเว้นค่าธรรมเนียมศาลโดยเสนอข้อเท็จจริงหรือเสนอพยานหลักฐานเท็จ ถือว่าละเมิดอำนาจศาล
- ตาม ป.วิ.พ.มาตรา ๓๑ (๒)

นับแต่ยื่นคำร้องขอยกเว้นค่าธรรมเนียมศาล (ขอดำเนินคดีอย่างคนอนาถา) ชั้นอุทธรณ์ ไม่ต้องนำเงินค่าธรรมเนียมศาลและเงินวางศาลมาชำระ เว้นแต่ศาลจะยกคำร้อง

ฎ.๘๒๗๗/๒๕๕๑ การดำเนินกระบวนการพิจารณานับตั้งแต่จำเลยยื่นคำร้องขอดำเนินคดีอย่างคนอนาถาในชั้นอุทธรณ์ เป็นเรื่องที่จำเลยอ้างว่าเป็นคนยากจนไม่มีทรัพย์สินพอที่จะเสียค่าธรรมเนียมศาลได้ จึงไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียมศาลตาม ป.วิ.พ.มาตรา ๑๔๙ วรรคท้าย (เดิม)

ขอยกเว้นค่าธรรมเนียมศาลในศาลชั้นต้น ต้องยื่นคำร้องพร้อมกับคำฟ้อง

ฎ.๑๕๙๒/๒๕๖๖ โจทก์ยื่นคำร้องขอยกเว้นค่าธรรมเนียมศาลภายหลังจากที่ศาลชั้นต้นมีคำสั่งจำหน่ายคดีโดยมิได้ยื่นพร้อมกับคำฟ้องตาม ป.วิ.พ.มาตรา ๑๕๖ คำสั่งศาลชั้นต้นที่ยกคำร้องขอยกเว้นค่าธรรมเนียมศาลของโจทก์จึงชอบด้วยกฎหมาย

ขอยกเว้นค่าธรรมเนียมศาลในชั้นอุทธรณ์โดยไม่ได้ยื่นอุทธรณ์ ศาลยกคำร้องได้โดยไม่ต้องไต่สวน

ฎ.๑๘๗๗/๒๕๕๐ จำเลยที่ ๔ ยื่นคำร้องขออุทธรณ์อย่างคนอนาถาโดยไม่ได้ยื่นอุทธรณ์มาด้วย เป็นการไม่ปฏิบัติตาม ป.วิ.พ.มาตรา ๑๕๖ วรรคหนึ่ง จึงไม่ชอบที่จะรับไว้พิจารณา ศาลชั้นต้นสามารถสั่งยกคำร้องได้ทันทีโดยไม่ต้องไต่สวน และไม่มีเหตุที่ศาลชั้นต้นจะกำหนดเวลาให้จำเลยที่ ๔ นำเงินค่าธรรมเนียมศาลชั้นอุทธรณ์มาชำระเพราะจำเลยที่ ๔ มิได้ยื่นอุทธรณ์

ขอยกเว้นค่าธรรมเนียมศาลในชั้นอุทธรณ์โดยไม่ยื่นคำร้องพร้อมกับคำฟ้องอุทธรณ์ ศาลยกคำร้องชอบแล้ว เว้นแต่
เป็นกรณีตกเป็นผู้ไม่สามารถเสียค่าธรรมเนียมศาลได้ในภายหลัง

ฎ.๘๖๑/๒๕๖๑ จำเลยต้องยื่นอุทธรณ์คำพิพากษาภายในวันที่ ๓๐ พ.ย. ๒๕๕๘ แต่จำเลยยื่นคำร้องขอขยายระยะเวลายื่น
อุทธรณ์ ๒ ครั้ง ครั้งละ ๓๐ วัน ศาลอนุญาตให้ยื่นภายในวันที่ ๓๐ ม.ค. ๒๕๕๙ ต่อมาวันที่ ๒๙ ม.ค. ๒๕๕๙ จำเลยยื่นอุทธรณ์คำ
พิพากษาพร้อมคำร้องขอขยายระยะเวลาวางเงินค่าธรรมเนียมศาลชั้นอุทธรณ์และค่าธรรมเนียมที่ต้องใช้แทนโจทก์ ศาลอนุญาตให้ขยาย
ระยะเวลาวางเงินไปถึงวันที่ ๒๙ ก.พ. ๒๕๕๙ เมื่อถึงวันที่ ๒๖ ก.พ. ๒๕๕๙ จำเลยยื่นคำร้องขอขยายระยะเวลาวางเงินดังกล่าวไปอีก
๖๐ วัน ศาลมีคำสั่งอนุญาตให้ขยายระยะเวลาวางเงินเป็นครั้งสุดท้ายถึงวันที่ ๒๙ เม.ย. ๒๕๕๙ หากไม่วางภายในกำหนดถือว่าไม่ตั้งใจ
ยื่นอุทธรณ์ ต่อมาวันที่ ๒๘ เม.ย. ๒๕๕๙ จำเลยนำเงินค่าธรรมเนียมที่ต้องใช้แทนโจทก์มาวางและยื่นคำร้องขอยกเว้นค่าธรรมเนียมศาล
ในชั้นอุทธรณ์ เห็นได้ว่าจำเลยมิได้ยื่นคำร้องดังกล่าวพร้อมกับคำฟ้องอุทธรณ์ แต่มายื่นภายหลังเมื่อใกล้ครบกำหนดขยาย
ระยะเวลาวางเงินครั้งสุดท้ายตามคำสั่งศาลโดยไม่ปรากฏว่าจำเลยตกเป็นผู้ไม่สามารถเสียค่าธรรมเนียมศาลได้ในภายหลัง จึงเป็นการยื่น
คำร้องขอยกเว้นค่าธรรมเนียมศาลในชั้นอุทธรณ์ฝ่าฝืน ป.วิ.พ.มาตรา ๑๕๖ วรรคหนึ่ง ชอบที่ศาลจะยกคำร้องได้

กรณีตกเป็นคนยากจนภายหลังหรือตกเป็นผู้ไม่สามารถเสียค่าธรรมเนียมศาลได้ในภายหลัง ยื่นคำร้องขอยกเว้นค่าธรรมเนียมศาลภายหลังยื่นคำฟ้องอุทธรณ์ได้

ฎ.๕๖๔๗/๒๕๔๓ จำเลยที่ ๒ ยื่นอุทธรณ์ ศาลอุทธรณ์เห็นว่า เป็นคดีที่มีคำขอปลดเปลื้องทุกข์อันอาจคำนวณเป็นราคาเงินได้ ให้ศาลชั้นต้นตีราคาที่ดินและตึกแถวพิพาทเป็นทุนทรัพย์ ศาลชั้นต้นตีราคาแล้วเรียกให้จำเลยที่ ๒ ชำระค่าขึ้นศาลชั้นอุทธรณ์เพิ่มขึ้น ๙๕,๐๐๐ บาท จำเลยที่ ๒ ไม่ชำระ แต่ยื่นคำร้องขอดำเนินคดีอย่างคนอนาถาในชั้นอุทธรณ์ ถือได้ว่าเป็นกรณีจำเลยที่ ๒ ตกเป็นคนยากจนภายหลังแล้ว ชอบที่จะยื่นคำร้องขอดำเนินคดีอย่างคนอนาถาชั้นอุทธรณ์ในภายหลังที่ได้ยื่นคำฟ้องอุทธรณ์ไว้แล้วได้

มิได้ชำระค่าขึ้นศาลชั้นอุทธรณ์ให้ครบ ศาลมีคำสั่งว่าทั้งอุทธรณ์และจำนำยคดี เท่ากับเป็นคำสั่งไม่รับอุทธรณ์ ขอยกเว้นค่าธรรมเนียมศาลในชั้นอุทธรณ์อีกไม่ได้

ฎ.๔๗๘๑/๒๕๕๐ การที่ศาลอุทธรณ์ภาค ๓ มีคำสั่งให้ศาลชั้นต้นเรียกโจทก์ให้ชำระค่าขึ้นศาลชั้นอุทธรณ์เพิ่มตามจำนวนทุนทรัพย์ที่พิพาทให้ครบถ้วนภายใน ๑๕ วัน นับแต่ทราบคำสั่ง และศาลชั้นต้นส่งหมายนัดแจ้งคำสั่งศาลอุทธรณ์ภาค ๓ ให้โจทก์ทราบโดยชอบแล้ว โดยวิธีรับหมายเมื่อวันที่ ๒๓ พ.ย. ๒๕๔๘ แต่โจทก์มิได้ดำเนินการชำระค่าขึ้นศาลในชั้นอุทธรณ์ให้ครบถ้วนภายในกำหนดระยะเวลาดังกล่าว จึงถือว่าโจทก์ทั้งอุทธรณ์ตาม ป.วิ.พ.มาตรา ๑๗๔ (๒) ประกอบมาตรา ๒๔๖ และให้จำนำยคดีออกจากสารบบความตามมาตรา ๑๓๒ (๑) นั้น การที่ศาลอุทธรณ์ภาค ๓ มีคำสั่งว่าโจทก์ทั้งอุทธรณ์และให้จำนำยคดีออกจากสารบบความเท่ากับเป็นคำสั่งไม่รับอุทธรณ์นั่นเอง ดังนั้น เมื่อศาลอุทธรณ์ภาค ๓ ไม่รับอุทธรณ์แล้ว โจทก์จะร้องขอดำเนินคดีอย่างคนอนาถาในชั้นอุทธรณ์โดยขอให้ศาลชั้นต้นไต่สวนคำร้องของโจทก์อีกไม่ได้

ศาลมีคำสั่งไม่รับอุทธรณ์และไม่ได้อุทธรณ์คำสั่งไม่รับอุทธรณ์ คำสั่งไม่รับอุทธรณ์เป็นที่สุด ขอยกเว้นค่าธรรมเนียมศาลอีกไม่ได้

ฎ.๔๗๔/๒๕๕๐ จำเลยอุทธรณ์พร้อมกับยื่นคำร้องขอขยายระยะเวลาวางเงินค่าขึ้นศาล ศาลชั้นต้นอนุญาต แต่จำเลยไม่วางเงินภายในกำหนด หลังจากนั้นจำเลยยื่นคำร้องขอดำเนินคดีชั้นอุทธรณ์อย่างคนอนาถา ศาลชั้นต้นมีคำสั่งยกคำร้องพร้อมกับมีคำสั่งไม่รับอุทธรณ์ จำเลยชอบที่จะยื่นคำร้องอุทธรณ์คำสั่งไม่รับอุทธรณ์แต่ไม่ได้ดำเนินการ ทำให้คำสั่งศาลชั้นต้นที่ไม่รับอุทธรณ์เป็นที่สุดตาม ป.วิ.พ.มาตรา ๑๔๗ วรรคสอง และมาตรา ๒๓๔ เมื่ออุทธรณ์ของจำเลยไม่อาจขึ้นสู่การพิจารณาของศาลอุทธรณ์ได้แล้ว จำเลยก็ไม่อาจขอดำเนินคดีชั้นอุทธรณ์อย่างคนอนาถาได้

ระหว่างพิจารณาคำร้องขอยกเว้นค่าธรรมเนียมซึ่งศาลยังมิได้สั่งรับคำฟ้อง หากมีการทำสัญญายอม ศาลจะพิพากษาตามยอมโดยไม่สั่งรับฟ้องเสียก่อนไม่ได้ คำบังคับและหมายบังคับคดีที่ออกตามคำพิพากษาตามยอมไม่ชอบไปด้วย

ฎ.๒๙๙๔/๒๕๔๓ การประนีประนอมยอมความกันในศาลและศาลจะพิพากษาตามยอมได้ศาลต้องมีคำสั่งรับฟ้องคดีแล้ว โจทก์ฟ้องพร้อมยื่นคำร้องขอดำเนินคดีอย่างคนอนาถา ศาลชั้นต้นมีคำสั่งให้ไต่สวนคำร้อง ส่วนคำฟ้องรอไว้สั่งเมื่อไต่สวนคำร้องขออนาถาเสร็จระหว่างไต่สวนโจทก์จำเลยทั้งหกตกลงกันได้และศาลชั้นต้นได้มีคำพิพากษาตามยอมโดยศาลชั้นต้นยังไม่มีคำสั่งให้รับฟ้องโจทก์ก่อนจึงเป็นกรณีที่มีได้ปฏิบัติตามบทบัญญัติแห่ง ป.วิ.พ.ในข้อที่มุ่งหมายจะยังให้การเป็นไปด้วยความยุติธรรมตามมาตรา ๒๗ ศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาตามยอมจึงไม่ชอบ คำบังคับและหมายบังคับคดีที่ออกตามคำพิพากษาตามยอมดังกล่าวจึงเป็นกระบวนการพิจารณาที่ไม่ชอบตามไปด้วย เจ้าพนักงานบังคับคดีจึงไม่มีอำนาจยึดทรัพย์สินของจำเลย

การได้รับอนุญาตให้ยกเว้นค่าธรรมเนียมศาลเป็นเรื่องเฉพาะตัวของคู่ความฝ่ายนั้น ไม่มีผลถึงคู่ความอื่น

ฎ.๘๑๘๘/๒๕๓๘ การยกเว้นค่าธรรมเนียมศาลรวมทั้งเงินวางศาลในการยื่นฟ้องอุทธรณ์แก่จำเลยที่ได้รับอนุญาตให้ดำเนินคดีอย่างคนอนาถาตาม ป.วิ.พ.มาตรา ๑๕๗ เป็นเรื่องเฉพาะตัวของจำเลยแต่ละคน แม้ศาลจะอนุญาตให้จำเลยที่ ๑ ดำเนินคดีชั้นอุทธรณ์อย่างคนอนาถาก็ไม่มีผลถึงจำเลยที่ ๒ ค่าขึ้นศาลเป็นค่าธรรมเนียมอย่างหนึ่งซึ่งกฎหมายบังคับให้คู่ความที่ยื่นคำฟ้อง ฟ้องอุทธรณ์หรือฎีกาจะต้องเสียในขณะยื่นคำฟ้องกับการวางเงินค่าธรรมเนียมซึ่งจะต้องใช้แก่คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งในการยื่นอุทธรณ์หรือฎีกานั้นเป็นเงินคนละส่วนกัน

ศาลอนุญาตให้ยกเว้นค่าธรรมเนียมศาล ต่อมาโจทก์ขอแก้ฟ้องและศาลอนุญาตแล้ว ศาลไม่ต้องไต่สวนเพื่อมีคำสั่งให้ยกเว้นค่าธรรมเนียมศาลอีก

ฎ.๑๗๓๐/๒๕๑๒ เมื่อศาลอนุญาตให้โจทก์ฟ้องอย่างคนอนาถาได้ การที่โจทก์จะขอแก้ฟ้องในภายหลังได้หรือไม่นั้น ต้องอยู่ในบังคับแห่ง ป.วิ.พ.มาตรา ๑๗๙ คือคำฟ้องเดิมและคำฟ้องภายหลังจะต้องเกี่ยวข้องกันพอที่จะรวมการพิจารณา และชี้ขาดตัดสินเข้าด้วยกันได้ เมื่อศาลเห็นว่า เป็นคำฟ้องที่เกี่ยวข้องกันซึ่งอนุญาตให้แก้ฟ้องได้แล้ว ก็หาจำเป็นที่ศาลจะต้องไต่สวนเพื่อมีคำสั่งอนุญาตให้ฟ้องอย่างคนอนาถาสำหรับคำฟ้องภายหลังอีกไม่ เพราะถือได้ว่ายังคงเป็นคำฟ้องในคดีเดียวกัน ซึ่งศาลได้ไต่สวนและมีคำสั่งอนุญาตไว้แล้ว

คำสั่งศาลที่อนุญาตให้จำเลยได้รับยกเว้นค่าธรรมเนียมศาลในชั้นอุทธรณ์โดยไม่ได้กล่าวเฉพาะเจาะจง ย่อมรวมถึงค่าธรรมเนียมใช้แทนตาม ป.วิ.พ. มาตรา ๒๒๙ ด้วย

ฎ.๒๗๓๓/๒๕๖๑ จำเลยยื่นคำร้องว่าไม่มีทรัพย์สินพอที่จะเสียค่าธรรมเนียมศาล กล่าวคือ จำเลยประสบภาวะทางการเงินมีค่าใช้จ่ายและหนี้สินจำนวนมาก ไม่มีเงินมาชำระค่าธรรมเนียมศาลหรือค่าธรรมเนียมใช้แทนได้ หากไม่ได้รับยกเว้นค่าธรรมเนียมศาลจะได้รับความเดือดร้อนเกินสมควร ขอให้ศาลไต่สวนและมีคำสั่งอนุญาตให้จำเลยดำเนินคดีโดยยกเว้นค่าฤชาธรรมเนียมศาลในชั้นอุทธรณ์รวมถึงค่าธรรมเนียมใช้แทนด้วย รายละเอียดในคำร้องแสดงให้เห็นว่าจำเลยขอยกเว้นค่าฤชาธรรมเนียมชั้นอุทธรณ์ทั้งหมด ซึ่งหากศาลชั้นต้นไต่สวนคำร้องแล้วเห็นว่ามีเหตุอันควรยกเว้นค่าธรรมเนียมศาลตามที่จำเลยร้องขอแต่บางส่วนย่อมต้องระบุไว้อย่างชัดเจนว่าอนุญาตให้จำเลยได้รับการยกเว้นส่วนใดหรือเพียงใด ซึ่งทำให้จำเลยทราบได้ว่าค่าธรรมเนียมที่ได้รับยกเว้นไม่ต้องนำมาวางศาลพร้อมฟ้องอุทธรณ์นั้น เฉพาะค่าขึ้นศาลหรือค่าธรรมเนียมที่จำเลยจะต้องใช้แทนโจทก์ตาม ป.วิ.พ. มาตรา ๒๒๙ การที่ศาลชั้นต้นมีคำสั่งตามถ้อยคำในมาตรา ๑๕๗ ว่าอนุญาตจำเลยให้ได้รับยกเว้นค่าธรรมเนียมศาลในชั้นอุทธรณ์โดยไม่ได้กล่าวเฉพาะเจาะจงอย่างหนึ่งอย่างใดเช่นนี้ **ย่อมมีผล** ตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายดังกล่าวว่ารวมถึงเงินที่จำเลยจะต้องวางเป็นค่าธรรมเนียมใช้แทนโจทก์ตามคำพิพากษาศาลชั้นต้นด้วย

กรณีขอยกเว้นค่าธรรมเนียมศาล หากเนื้อหาในคำฟ้อง คำฟ้องอุทธรณ์ หรือหรือคำฟ้องฎีกาไม่มีเหตุผลอันสมควร ศาลยกคำร้องได้ทันที

ฎ.๖๙๕๙/๒๕๔๐ การดำเนินคดีอนาถาถ้าผู้ขอเป็นโจทก์ นอกจากจะต้องแสดงให้เห็นว่าผู้ขอเป็นคนยากจนไม่มีทรัพย์สินพอที่จะเสียค่าธรรมเนียมได้แล้ว ยังต้องแสดงให้เห็นที่พอใจศาลด้วยว่าคดีของตนมีมูลที่จะฟ้องร้องตาม ป.วิ.พ. ม. ๑๕๕ คดีนี้ นอกจากศาลชั้นต้นเห็นว่าไม่มีเหตุผลที่จะให้โจทก์เลื่อนคดีแล้วยังได้ตรวจคำฟ้องและคำร้องขอฟ้องคดีอย่างคนอนาถาด้วยแล้ว เห็นว่าคดีพอวินิจฉัยได้แล้วโดยไม่จำเป็นต้องไต่สวนพยานโจทก์ต่อไปให้งดเสีย แล้วมีคำสั่งว่าคดีโจทก์ไม่มีมูลที่จะฟ้องร้อง ให้ยกคำร้อง ซึ่งศาลชั้นต้นมีอำนาจที่จะกระทำได้ตาม ม.๑๗๒ วรรคท้าย มีผลเท่ากับไม่อนุญาตให้โจทก์ฟ้องคดีอย่างอนาถา ซึ่งโจทก์จะต้องอุทธรณ์คำสั่งของศาลชั้นต้นภายในกำหนดเจ็ดวันนับแต่วันมีคำสั่งตาม ม.๑๕๖ วรรคท้าย แต่โจทก์มิได้อุทธรณ์คำสั่งภายในกำหนดจึงถือว่าโจทก์อุทธรณ์ในข้อที่ศาลชั้นต้นไม่อนุญาตให้โจทก์เลื่อนการไต่สวนเพียงอย่างเดียวโดยขอให้ศาลอุทธรณ์สั่งให้ศาลชั้นต้นดำเนินการไต่สวนพยานหลักฐานโจทก์ต่อไป คำสั่งของศาลชั้นต้นที่ตรวจคำฟ้องแล้วไม่อนุญาตให้โจทก์ดำเนินคดีอย่างคนอนาถาเพราะเหตุคดีโจทก์ไม่มีมูลที่จะฟ้องร้องตาม ม. ๑๕๕ วรรคแรก จึงยุติไปตามคำสั่งศาลชั้นต้น คดีจึงไม่มีประโยชน์ที่จะพิจารณาว่าสมควรอนุญาตให้โจทก์เลื่อนคดีเพื่อทำการไต่สวนพยานหลักฐานโจทก์ต่อไปหรือไม่

ฎ.๗๐๖/๒๕๒๒ ผู้ร้องในคดีร้องขั้ดทรัพย์มีฐานะเป็นโจทก์ เมื่อคำร้องเพียงแต่กล่าวอ้างว่ามีสิทธิตามสัญญาจะซื้อจะขาย มิได้กล่าวอ้างว่าตนเป็นเจ้าของทรัพย์ที่ยึด **คดีจึงไม่มีมูลที่จะร้องขอให้ปล่อยทรัพย์ ไม่จำเป็นต้องไต่สวนคำร้องขออนาถา** ตาม ป.วิ.พ.มาตรา ๑๕๕

ฎ.๓๒๐๔/๒๕๔๕ ศาลจะอนุญาตให้คู่ความอุทธรณ์อย่างคนอนาถาตาม ป.วิ.พ.มาตรา ๑๕๖ ต้องประกอบด้วยผู้ขอเป็นคนยากจนไม่มีทรัพย์สินพอจะเสียค่าธรรมเนียมและต้องแสดงให้เป็นที่พอใจศาลด้วยว่าคดีมีเหตุสมควรที่จะอุทธรณ์ หากศาลชั้นต้นเห็นว่า**คดีไม่มีเหตุอันสมควรที่จะอุทธรณ์ก็ย่อมมีคำสั่งยกคำร้องขออุทธรณ์อย่างคนอนาถาได้โดยไม่ต้องไต่สวนเรื่องอนาถา** สำหรับเหตุผลอันสมควรที่จะอุทธรณ์ได้หรือไม่อาจตรวจดูจากคำฟ้องอุทธรณ์ที่ต้องยื่นมาพร้อมกับคำร้องขอดำเนินคดีอย่างคนอนาถาซึ่งเป็นอำนาจตามมาตรา ๑๘ ดังนั้น เมื่อศาลชั้นต้นเห็นว่าคำฟ้องอุทธรณ์ของโจทก์มีข้อความกำวร้าย ดูหมิ่น เสียชื่อเสียง ศาลชั้นต้นย่อมมีอำนาจที่จะสั่งให้ผู้อุทธรณ์แก้ไขคำฟ้องอุทธรณ์หรือให้ทำอุทธรณ์มาขึ้นใหม่ได้โดยไม่ต้องสั่งคำร้องขอดำเนินคดีอย่างคนอนาถาของโจทก์ก่อน

ฎ.๓๒๐๔/๒๕๔๕ ศาลจะอนุญาตให้คู่ความอุทธรณ์อย่างคนอนาถาตาม ป.วิ.พ.มาตรา ๑๕๖ ต้องประกอบด้วยผู้ขอ เป็นคนยากจนไม่มีทรัพย์สินพอจะเสียค่าธรรมเนียมและต้องแสดงให้เห็นที่พอใจศาลด้วยว่าคดีมีเหตุสมควรที่จะอุทธรณ์ หากศาลชั้นต้นเห็นว่าคดีไม่มีเหตุอันสมควรที่จะอุทธรณ์ก็ย่อมมีคำสั่งยกคำร้องขออุทธรณ์อย่างคนอนาถาได้โดยไม่ต้องไต่สวนเรื่องอนาถา สำหรับเหตุผลอันสมควรที่จะอุทธรณ์ได้หรือไม่อาจตรวจดูจากคำฟ้องอุทธรณ์ที่ต้องยื่นมาพร้อมกับคำร้องขอดำเนินคดีอย่างคนอนาถาซึ่งเป็นอำนาจตามมาตรา ๑๘ ดังนั้น เมื่อศาลชั้นต้นเห็นว่าคำฟ้องอุทธรณ์ของโจทก์มีข้อความกำว้าว ดุหมิ่น เสียดสีศาล ศาลชั้นต้นย่อมมีอำนาจที่จะสั่งให้ผู้อุทธรณ์แก้ไขคำฟ้องอุทธรณ์หรือให้ทำอุทธรณ์มายื่นใหม่ได้ โดยไม่จำเป็นต้องสั่งคำร้องขอดำเนินคดีอย่างคนอนาถาของโจทก์ก่อน

ศาลยกเว้นค่าธรรมเนียมศาลแก่โจทก์บางส่วน หากโจทก์ไม่ชำระในส่วนที่ไม่ได้รับยกเว้น ศาลต้องมีคำสั่งไม่รับฟ้อง เฉพาะในส่วนทุนทรัพย์ที่โจทก์ไม่ได้รับยกเว้น จะไม่รับฟ้องทั้งหมดไม่ได้

ฎ.๑๑๗๖/๒๕๖๔ การที่โจทก์ที่ ๒ ไม่นำเงินค่าธรรมเนียมศาลมาชำระภายในกำหนด ศาลชั้นต้นชอบที่จะสั่งไม่รับคำฟ้องของโจทก์ที่ ๒ ในส่วนทุนทรัพย์ที่โจทก์ที่ ๒ ไม่ได้รับอนุญาตให้ยกเว้นค่าธรรมเนียมศาลเท่านั้น และรับคำฟ้องในส่วนทุนทรัพย์ที่โจทก์ที่ ๒ ได้รับอนุญาตให้ยกเว้นค่าธรรมเนียมศาล ดังนั้น ที่ศาลชั้นต้นมีคำสั่งไม่รับคำฟ้องของโจทก์ที่ ๒ ทั้งหมดตามคำสั่งลงวันที่ ๓๑ มกราคม ๒๕๖๒ นั้น จึงไม่ชอบด้วยกฎหมาย

ฎ.๔๔๙/๒๕๕๙ โจทก์ฟ้องขอให้บังคับจำเลยชดใช้ค่าเสียหายแก่โจทก์ ๔,๘๑๘,๗๕๐ บาท พร้อมยื่นคำร้องขอยกเว้น
ค่าธรรมเนียมศาล ศาลชั้นต้นอนุญาตให้ยกเว้นค่าธรรมเนียมศาลกึ่งหนึ่ง เมื่อโจทก์มิได้อุทธรณ์คำสั่งศาลชั้นต้น จึงผูกพัน
โจทก์ที่จะต้องนำค่าธรรมเนียมศาลมาชำระต่อศาลชั้นต้นภายในเวลาที่กำหนด ซึ่ง **ค่าขึ้นศาลกึ่งหนึ่งที่โจทก์ต้องชำระนั้น**
หมายถึงค่าขึ้นศาลกึ่งหนึ่งของทุนทรัพย์ตามคำฟ้อง เมื่อโจทก์ยื่นคำร้องขอแก้ไขคำฟ้องลดจำนวนทุนทรัพย์ลงเหลือ
๒,๔๐๙,๓๗๕ บาท ศาลชั้นต้นมีคำสั่งอนุญาตแล้ว โจทก์จึงต้องชำระค่าขึ้นศาลกึ่งหนึ่งของทุนทรัพย์ดังกล่าว เมื่อโจทก์ไม่
ชำระภายในเวลาที่ศาลชั้นต้นกำหนด ศาลชั้นต้นชอบที่จะสั่งไม่รับคำฟ้องในส่วนทุนทรัพย์ที่โจทก์ไม่ได้รับอนุญาตให้ยกเว้น
ค่าธรรมเนียมศาล และรับคำฟ้องในส่วนทุนทรัพย์ที่โจทก์ได้รับอนุญาตให้ยกเว้นค่าธรรมเนียมศาลคือกึ่งหนึ่งของทุนทรัพย์
๒,๔๐๙,๓๗๕ บาท

คู่ความที่ได้รับยกเว้นค่าธรรมเนียมศาลถึงแก่ความตาย ผู้เข้าเป็นคู่ความแทนแม้จะไม่ยากจนก็ไม่ต้องชำระค่าธรรมเนียมศาล

ฎ.๒๖๐๙/๒๕๖๔ คดีนี้ศาลชั้นต้นมีคำสั่งให้ยกเว้นค่าธรรมเนียมศาลในศาลชั้นต้นแก่โจทก์ทั้งหมด ในระหว่างการพิจารณาของศาลชั้นต้นปรากฏว่าโจทก์มีฐานะ การที่ศาลชั้นต้นมีคำสั่งอนุญาตให้เข้าเป็นคู่ความแทนที่โจทก์ผู้มรณะ ตาม ป.วิ.พ. มาตรา ๔๒ วรรคหนึ่ง เพื่อให้คู่ความนั้นดำเนินกระบวนการพิจารณาแทนโจทก์ต่อไป ดังนั้น ผู้เข้าเป็นคู่ความแทนโจทก์ย่อมมีสิทธิดำเนินคดีแทนโจทก์ รวมทั้งสิทธิที่ได้รับยกเว้นค่าธรรมเนียมศาลในศาลชั้นต้นด้วย

ศาลไม่อนุญาตให้ยกเว้นค่าธรรมเนียมศาลและมีคำสั่งยกคำร้อง จะต้องกำหนดเวลาให้ผู้ร่อนำค่าธรรมเนียมศาลมาชำระเสียก่อน จะสั่งไม่รับคำฟ้อง ไม่รับอุทธรณ์ หรือสั่งจำหน่ายคดีทันทีไม่ได้

ฎ.๓๓๙๘/๒๕๔๒ เมื่อจำเลยฎีกาพร้อมคำร้องขอให้ผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ที่นั่งพิจารณาคดีรับรองให้ฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริง และยื่นคำร้องขอฟ้องฎีกาอย่างคนอนาถา ศาลชั้นต้นสั่งในฎีกาและคำร้องขอฟ้องฎีกาอย่างคนอนาถาว่ารอฟังคำสั่งศาลอุทธรณ์ก่อนจึงจะพิจารณาสั่ง ต่อมาผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ที่นั่งพิจารณาคดีนี้ไม่รับรองให้ฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริง และเมื่อศาลชั้นต้นเห็นว่าจำเลยฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงไม่ได้เพราะต้องห้ามตามกฎหมาย ก็ชอบที่จะสั่งยกคำร้องขอฟ้องฎีกาอย่างคนอนาถานั้นเสียโดยไม่ต้องไต่สวนคำร้องตาม ป.วิ.พ.มาตรา ๑๕๖ วรรคสาม **แต่ศาลชั้นต้นต้องกำหนดให้จำเลยนำเงินค่าธรรมเนียมชั้นฎีกามาชำระภายในเวลาที่ศาลชั้นต้นเห็นสมควรกำหนดก่อน** เมื่อถึงกำหนดแล้วไม่ชำระจึงจะสั่งในฎีกาของจำเลยว่ารับหรือไม่รับฎีกาตามมาตรา ๑๘ ศาลชั้นต้นยังไม่ควรก้าวล่วงไปสั่งไม่รับฎีกาของจำเลยเสียในตอนนี้

ศาลชั้นต้นยกคำร้องขอยกเว้นค่าธรรมเนียมศาลและกำหนดเวลาให้โจทก์นำค่าธรรมเนียมศาลมาชำระ โจทก์อุทธรณ์คำสั่ง ศาลชั้นต้นสั่งรับอุทธรณ์แล้ว โจทก์ยังไม่ต้องชำระค่าธรรมเนียมศาล ศาลชั้นต้นสั่งไม่รับฟ้องโจทก์และจำหน่ายคดีไม่ชอบ

ฎ.๔๙๐๑/๒๕๕๘ โจทก์อุทธรณ์คำสั่งศาลชั้นต้นที่ยกคำร้องขอยกเว้นค่าธรรมเนียมศาลในการฟ้องคดีตาม ป.วิ.พ.ม.๑๕๖/๑ วรรคท้าย ศาลชั้นต้นสั่งรับอุทธรณ์ไว้แล้ว การที่ศาลชั้นต้นมีคำสั่งไม่รับฟ้องโจทก์และจำหน่ายคดีออกจากสารบบความเนื่องจากโจทก์ไม่นำเงินค่าธรรมเนียมศาลมาชำระภายในเวลาที่กำหนดจึงไม่ชอบ เพราะเมื่อศาลชั้นต้นสั่งรับอุทธรณ์ไว้แล้วคดีย่อมอยู่ระหว่างการพิจารณาของศาลอุทธรณ์ภาค ๑ และยังไม่เป็นการแน่นอนว่าศาลอุทธรณ์ภาค ๑ จะมีคำสั่งเกี่ยวกับเรื่องที่โจทก์ขอยกเว้นค่าธรรมเนียมศาลอย่างไร โจทก์จึงไม่จำเป็นต้องนำเงินค่าธรรมเนียมมาวางศาลตามเวลาที่ศาลชั้นต้นกำหนด อย่างไรก็ตามในส่วนที่โจทก์อุทธรณ์เรื่องยกเว้นค่าธรรมเนียมศาลนั้นศาลอุทธรณ์ภาค ๑ จะพิพากษายืน แต่กำหนดระยะเวลาตามคำสั่งของศาลชั้นต้นที่ให้โจทก์นำค่าธรรมเนียมศาลมาชำระได้ล่วงพ้นไปแล้ว โดยศาลอุทธรณ์ภาค ๑ ไม่ได้กำหนดเวลาให้โจทก์นำเงินค่าธรรมเนียมศาลมาชำระ เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมศาลฎีกาจึงเห็นสมควรกำหนดเวลาให้โจทก์นำเงินค่าธรรมเนียมศาลมาชำระซึ่งจะทำให้โจทก์สามารถดำเนินกระบวนการพิจารณาไปได้ตามกฎหมาย

ระยะเวลาที่ศาลกำหนดให้นำค่าธรรมเนียมศาลมาชำระ หากไม่สามารถชำระได้ภายในกำหนด ขอย้ายได้

ฎ.๘๙๘-๘๙๙/๒๕๕๐ คำว่า “เหตุสุดวิสัย” ตาม ป.วิ.พ. มาตรา ๒๓ หมายถึงเหตุที่ทำให้ศาลไม่สามารถมีคำสั่งให้ ขยายระยะเวลา หรือคู่ความมีคำขอเช่นนั้นขึ้นมาก่อนสิ้นระยะเวลาที่กฎหมายให้ดำเนินกระบวนการพิจารณาอย่างใดอย่างหนึ่ง ได้ ซึ่งเป็นพฤติการณ์นอกเหนือที่จะกระทำให้ได้ก่อนสิ้นระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดไว้ ศาลชั้นต้นมีคำสั่งเมื่อวันที่ ๒๙ ก.ย. ๒๕๓๘ ให้ยกคำร้องขอดำเนินคดีอย่างคนอนาถาในชั้นอุทธรณ์ของจำเลย หากจำเลยจะดำเนินคดีต่อไปให้วาง ค่าธรรมเนียมศาลภายใน ๑๐ วัน จำเลยยื่นอุทธรณ์คำสั่งวันที่ ๙ ต.ค. ๒๕๓๘ ศาลมีคำสั่งไม่รับอุทธรณ์ ต่อมาวันที่ ๑๖ ต.ค. ๒๕๓๘ จำเลยยื่นคำร้องขอขยายระยะเวลาวางเงินค่าธรรมเนียมศาลชั้นอุทธรณ์ออกไปมีกำหนด ๑๐ วัน อ้างว่าไม่ ทราบคำสั่งที่ศาลไม่รับอุทธรณ์ของจำเลย ถือว่าไม่ใช่เหตุสุดวิสัยตามมาตรา ๒๓ ที่จำเลยจะยกขึ้นมาอ้างเพื่อยื่นคำขอขยาย ระยะเวลาวางเงินภายหลังพ้นกำหนดระยะเวลาดังกล่าวได้

ฎ.๑๐๘๐๘/๒๕๕๘ การที่จำเลยยื่นคำร้องลงวันที่ ๒๒ เม.ย. ๒๕๕๖ ขอขยายระยะเวลาชำระเงินค่าธรรมเนียมศาลชั้นฎีกาตามคำสั่งศาลชั้นต้นเมื่อวันที่ ๒๘ ม.ค. ๒๕๕๒ ที่ให้จำเลยชำระเงินค่าธรรมเนียมดังกล่าวมาชำระต่อศาลชั้นต้นภายใน ๓๐ วัน โดยอ้างว่าจำเลยไม่สามารถหาเงินได้ทันและผู้มีชื่อนัดช่วยเหลือจำเลยทั้ง ๆ ที่กำหนดเวลาให้จำเลยชำระเงินค่าธรรมเนียมศาลชั้นฎีกาตามคำสั่งศาลชั้นต้นได้ล่วงหน้าไปแล้วประมาณ ๔ ปีเศษ อันเป็นการดำเนินกระบวนการพิจารณาที่ไม่ชอบและเกิดขึ้นจากความผิดพลาดของจำเลยเอง มิใช่พฤติการณ์พิเศษหรือเหตุสุดวิสัยที่ศาลจะสั่งขยายระยะเวลาได้ตาม ป.วิ.พ. มาตรา ๒๓ แม้ศาลชั้นต้นจะมีคำสั่งอนุญาตขยายเวลายา่งเงินค่าธรรมเนียมศาลชั้นฎีกาตามคำขอของจำเลย และจำเลยได้นำเงินค่าธรรมเนียมดังกล่าวมาชำระภายในกำหนดเวลาที่ศาลชั้นต้นขยายก็ตาม ก็ถือไม่ได้ว่าฎีกาของจำเลยเป็นฎีกาที่ชอบด้วยกฎหมายอันจะรับไว้พิจารณาได้ ปัญหานี้เป็นข้อกฎหมายเกี่ยวด้วยความสงบเรียบร้อยของประชาชน ศาลฎีกามีอำนาจยกขึ้นวินิจฉัยได้

การอุทธรณ์คำสั่ง

การขอยกเว้นค่าธรรมเนียมศาลเป็นเรื่องเฉพาะตัวระหว่างผู้ขอกับศาล คู่ความอื่นที่ไม่ได้ยื่นคำร้องขอยกเว้นค่าธรรมเนียมศาลไม่มีสิทธิอุทธรณ์

ฎ.๖๙๔/๒๕๔๖ คำสั่งศาลเกี่ยวกับการฟ้องคดีอย่างคนอนาถาเป็นเรื่องระหว่างศาลกับผู้ขอ ไม่มีผลถึงคู่ความอื่น ป.วิ.พ. มิได้บัญญัติให้คู่ความอื่นที่มิได้ยื่นคำขอพิจารณาคดีอย่างคนอนาถามีสิทธิอุทธรณ์คำสั่งดังกล่าวได้ ดังนั้น จำเลยจึงไม่มีสิทธิอุทธรณ์คำสั่งของศาลชั้นต้นที่อนุญาตให้ยกเว้นค่าธรรมเนียมศาลให้แก่โจทก์บางส่วนได้

ศาลมีคำสั่งให้ยกเว้นค่าธรรมเนียมศาลบางส่วนหรือยกคำร้อง (ในเนื้อหาของคำร้อง*) ผู้ขอต้องอุทธรณ์คำสั่ง ภายในกำหนด ๗ วัน นับแต่วันมีคำสั่ง ตาม ป.วิ.พ.มาตรา ๑๕๖/๑ วรรคท้าย

ฎ.๑๕๔๑/๒๕๔๙ ตาม ป.วิ.พ. มาตรา ๑๕๖ วรรคท้าย เมื่อศาลชั้นต้นมีคำสั่งยกคำร้องขอดำเนินคดีอย่างคนอนาถา ในชั้นศาลอุทธรณ์ของจำเลย จำเลยอาจอุทธรณ์คำสั่งนั้นต่อศาลอุทธรณ์ได้ภายในกำหนด ๗ วัน นับแต่วันที่ศาลชั้นต้นมี คำสั่ง มิใช่ภายในกำหนดเวลาที่ศาลชั้นต้นกำหนดให้จำเลยนำเงินค่าฤชาธรรมเนียมชั้นอุทธรณ์มาวางศาล ศาลชั้นต้นมี คำสั่งยกคำร้องขอดำเนินคดีอย่างคนอนาถาของจำเลยเมื่อวันที่ ๑๒ ก.ค. ๒๕๔๗ จำเลยจึงมีสิทธิอุทธรณ์คำสั่งของศาล ชั้นต้นได้ภายในวันที่ ๑๙ ก.ค. ๒๕๔๗ แต่จำเลยกลับยื่นคำร้องอุทธรณ์คำสั่งของศาลชั้นต้นเมื่อวันที่ ๒๑ ก.ค. ๒๕๔๗ เกิน กำหนดเวลา ๗ วัน นับแต่วันที่ศาลชั้นต้นมีคำสั่ง จึงไม่ชอบด้วยกฎหมาย

ศาลยกคำร้องเพราะคำร้องไม่ถูกต้องตาม ป.วิ.พ. มาตรา ๑๕๕ ถือว่าวินิจฉัยในเนื้อหาของคำร้องแล้ว ต้องอุทธรณ์ คำสั่งภายใน ๗ วัน

ฎ.๕๔๓๘/๒๕๔๙ ป.วิ.พ. มาตรา ๑๕๖ วรรคสาม บัญญัติให้ศาลฟังคู่ความทุกฝ่ายและทำการไต่สวนตาม ที่เห็นสมควรก่อนมีคำสั่งคำร้องขอดำเนินคดีอย่างคนอนาถา แต่หากศาลเห็นว่าคำร้องขอดำเนินคดีอย่างคนอนาถาของผู้ร้อง ไม่ถูกต้องก็ชอบที่จะยกคำร้องเสียได้โดยไม่จำต้องไต่สวน การที่ศาลชั้นต้นมีคำสั่งคำร้องขอดำเนินคดีอย่างคนอนาถาของผู้ ร้องว่าคำร้องไม่ถูกต้องตามมาตรา ๑๕๕ วรรคหนึ่ง ยกคำร้อง จึงมิใช่การดำเนินกระบวนการพิจารณาที่ผิดระเบียบ หากผู้ร้อง เห็นว่าคำสั่งดังกล่าวไม่ถูกต้องหรือไม่ชอบด้วยกฎหมาย ผู้ร้องก็ต้องอุทธรณ์คำสั่งภายใน ๗ วัน ตามมาตรา ๑๕๖ วรรคห้า (เดิม) เมื่อผู้ร้องมิได้ยื่นอุทธรณ์ คำสั่งศาลชั้นต้นจึงเป็นที่สุดแล้ว ศาลชั้นต้นไม่อาจมีคำสั่งเพิกถอนคำสั่งนั้นได้

ยกคำร้องขอยกเว้นค่าธรรมเนียมศาลชั้นอุทธรณ์เพราะคดีไม่มีเหตุสมควรที่จะอุทธรณ์ ถือว่าวินิจฉัยในเนื้อหาแล้ว ต้องอุทธรณ์คำสั่งภายใน ๗ วัน

ฎ.๑๑๖๑/๒๕๔๕ การขออุทธรณ์อย่างคนอนาถานอกจากผู้ขอต้องเป็นคนยากจนไม่มีทรัพย์สินพอจะเสียค่าธรรมเนียมแล้ว ยังต้องแสดงให้เห็นว่าคดีของตนมีเหตุสมควรที่จะอุทธรณ์ด้วยตาม ป.วิ.พ. มาตรา ๑๕๕ วรรคหนึ่ง เมื่อจำเลยยื่นคำร้องขออุทธรณ์อย่างคนอนาถามาพร้อมกับคำฟ้องอุทธรณ์และศาลชั้นต้นเห็นว่าคดีของจำเลยไม่มีเหตุสมควรอุทธรณ์และยกคำร้องและสั่งว่าหากจำเลยประสงค์จะอุทธรณ์ต่อไปให้นำเงินค่าธรรมเนียมมาชำระภายในเวลาที่กำหนด เท่ากับศาลชั้นต้นได้มีคำสั่งเกี่ยวกับเนื้อหาของคำร้องขออุทธรณ์อย่างคนอนาถาของจำเลยแล้วอันมีผลให้ยกคำขอนั้นเสียทีเดียว ซึ่งมาตรา ๑๕๖ วรรคท้าย ให้สิทธิจำเลยอุทธรณ์คำสั่งนั้นได้ภายใน ๗ วัน นับแต่วันมีคำสั่ง จำเลยอุทธรณ์พ้นกำหนดเวลาจึงต้องห้ามอุทธรณ์ ศาลอุทธรณ์ภาค ๓ ยกคำร้องของจำเลยชอบแล้ว แต่การที่ศาลอุทธรณ์ภาค ๓ มิได้กำหนดเวลาให้จำเลยนำค่าธรรมเนียมมาชำระภายหลังจากที่ศาลชั้นต้นอ่านคำสั่งของศาลอุทธรณ์ภาค ๓ ให้จำเลยฟัง ทั้งกำหนดเวลาของศาลชั้นต้นที่ให้จำเลยนำค่าธรรมเนียมมาชำระได้ล่วงพ้นไปแล้ว เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม ศาลฎีกาชอบที่จะกำหนดเวลาให้จำเลยนำค่าธรรมเนียมมาชำระภายหลังจากที่ศาลชั้นต้นได้อ่านคำพิพากษาของศาลฎีกาแล้วได้

ผู้ร้องอุทธรณ์คำสั่ง ศาลชั้นต้นไม่รับอุทธรณ์ ผู้ร้องอุทธรณ์คำสั่งไม่รับอุทธรณ์ได้ภายใน ๑๕ วัน ตามมาตรา ๒๓๔
คำสั่งศาลอุทธรณ์เป็นที่สุดตามมาตรา ๒๓๖

ฎ.๘๒๗๗/๒๕๕๑ จำเลยยื่นคำร้องขอดำเนินคดีอย่างคนอนาถาในชั้นอุทธรณ์ ศาลชั้นต้นยกคำร้อง จำเลยอุทธรณ์
คำสั่ง ศาลชั้นต้นสั่งว่ายื่นอุทธรณ์เกิน ๗ วัน นับแต่วันอ่านคำสั่ง ชัด ป.วิ.พ. มาตรา ๑๕๖ วรรคท้าย (เดิม) จึงไม่รับอุทธรณ์
คำสั่ง จำเลยยื่นคำร้องอุทธรณ์คำสั่งไม่รับอุทธรณ์ ศาลอุทธรณ์ให้ยกคำร้อง มีผลเป็นการที่ศาลอุทธรณ์ไม่รับอุทธรณ์คำสั่ง
ของจำเลยยื่นตามคำปฏิเสธของศาลชั้นต้นโดยวินิจฉัยถึงเหตุเดียวกัน คำสั่งของศาลอุทธรณ์ย่อมเป็นที่สุดตามมาตรา ๒๓๖
วรรคหนึ่ง จำเลยจึงฎีกาไม่ได้

ฎ.๒๑๙๗/๒๕๔๘ จำเลยทั้งสองยื่นอุทธรณ์พร้อมทั้งยื่นคำร้องขอดำเนินคดีอย่างคนอนาถาในชั้นอุทธรณ์ ศาลชั้นต้นได้
สวนแล้วมีคำสั่งอนุญาตให้ยกเว้นค่าธรรมเนียมศาลแต่เฉพาะบางส่วน จำเลยทั้งสองยื่นคำร้องอุทธรณ์คำสั่ง ศาลชั้นต้นมี
คำสั่งไม่รับอุทธรณ์ของจำเลยเพราะยื่นเกินกำหนด ๗ วัน เมื่อจำเลยทั้งสองยื่นคำร้องอุทธรณ์คำสั่งไม่รับอุทธรณ์ ศาลอุทธรณ์
มีคำสั่งยื่นตามคำสั่งของศาลชั้นต้นที่ปฏิเสธไม่รับอุทธรณ์คำสั่งของจำเลยทั้งสองที่ยื่นคำร้องอุทธรณ์คำสั่งเกิน ๗ วัน นับแต่
วันที่ศาลชั้นต้นมีคำสั่ง โดยอ้าง ป.วิ.พ. มาตรา ๑๕๖ วรรคท้าย คำสั่งของศาลอุทธรณ์ย่อมเป็นที่สุดตามมาตรา ๒๓๖ คู่ความ
จะฎีกาอีกไม่ได้

ขอชำระค่าขึ้นศาลชั้นฎีกาอย่างคดีไม่มีทุนทรัพย์ มิใช่การขอยกเว้นค่าธรรมเนียมศาลตาม ป.วิ.พ. มาตรา ๑๕๕ และมาตรา ๑๕๖ การอุทธรณ์คำสั่งไม่อยู่ในบังคับมาตรา ๑๕๖/๑ ที่จะต้องยื่นอุทธรณ์คำสั่งภายใน ๗ วัน

ฎ.๔๗๖๔/๒๕๖๐ คำร้องขอยกเว้นค่าฤชาธรรมเนียมอย่างคดีมีทุนทรัพย์ของจำเลยที่ ๑ ที่ยื่นพร้อมฎีกา มีใจความว่า “ฎีกาของจำเลยที่ ๑ เป็นฎีกาเฉพาะปัญหาข้อกฎหมาย จึงขอยกเว้นการชำระค่าขึ้นศาลอย่างคดีมีทุนทรัพย์” คำร้องของจำเลยที่ ๑ ดังกล่าว เป็นคำร้องขออนุญาตเสียค่าขึ้นศาลชั้นฎีกาอย่างคดีมีคำขอให้ปลดเปลื้องทุกข์อันไม่อาจคำนวณเป็นราคาเงินได้ มิใช่การยื่นคำร้องขอยกเว้นค่าธรรมเนียมศาลตาม ป.วิ.พ. มาตรา ๑๕๕ และมาตรา ๑๕๖ การอุทธรณ์คำสั่งศาลชั้นต้นในกรณีนี้จึงไม่อยู่ในบังคับมาตรา ๑๕๖/๑ ที่จะต้องยื่นอุทธรณ์คำสั่งภายใน ๗ วัน แต่เป็นการอุทธรณ์ที่อยู่ภายใต้บทบัญญัติมาตรา ๒๒๙ ที่สามารถยื่นอุทธรณ์ได้ภายในกำหนด ๑ เดือน การที่ต่อมาจำเลยที่ ๑ ยื่นอุทธรณ์คำสั่งของศาลชั้นต้นที่ไม่รับอุทธรณ์ ศาลอุทธรณ์ภาค ๓ มีคำสั่งยกคำร้องอุทธรณ์คำสั่งของจำเลยที่ ๑ โดยให้เหตุผลทำนองเดียวกันจึงไม่ถูกต้องและไม่เป็นที่สุดตามมาตรา ๒๓๖

ศาลชั้นต้นไม่ให้เลื่อนคดีชั้นไต่สวนคำร้องฯ ถือว่าผู้ร้องไม่มีพยานมาไต่สวน ยกคำร้อง ถือว่าศาลยังไม่ได้สั่งเนื้อหาในคำร้อง อุทธรณ์คำสั่งของศาลชั้นต้นที่ไม่อนุญาตให้เลื่อนคดีขอให้ยกคำสั่งศาลชั้นต้นและมีคำสั่งอนุญาตให้ผู้ร้องเลื่อนการพิจารณาคดีในวันนัดไต่สวนออกไปหรือไต่สวนคำร้องต่อไป ไม่ใช่อุทธรณ์คำสั่งที่ยกคำร้องขอดำเนินคดีอย่างคนอนาถาสามารถอุทธรณ์ได้ภายใน ๑ เดือน

ฎ.๑๐๓๔๘/๒๕๕๑ ผู้ร้องอุทธรณ์คำสั่งของศาลชั้นต้นที่ไม่อนุญาตให้เลื่อนคดีและถือว่าผู้ร้องไม่มีพยานมาไต่สวนให้เห็นได้ว่าผู้ร้องเป็นคนยากจนไม่มีทรัพย์สินพอจะเสียค่าธรรมเนียม โดยผู้ร้อง ขอให้ยกคำสั่งดังกล่าวของศาลชั้นต้นและให้ศาลชั้นต้นดำเนินการไต่สวนคำร้องขอดำเนินคดีอย่างคนอนาถาของผู้ร้องต่อไป ถือไม่ได้ว่าเป็นการอุทธรณ์คำสั่งของศาลชั้นต้นที่ยกคำร้องขอดำเนินคดีอย่างคนอนาถาซึ่งจะต้องยื่นอุทธรณ์คำสั่งภายในกำหนด ๗ วัน ตาม ป.วิ.พ. มาตรา ๑๕๖ วรรคห้า (เดิม) ผู้ร้องจึงชอบที่จะยื่นอุทธรณ์คำสั่งของศาลชั้นต้นได้ภายในกำหนดเวลา ๑ เดือน ตามมาตรา ๒๒๖ (๒)

ฎ.๓๙๖๙/๒๕๕๑ ผู้ร้องอุทธรณ์คำสั่งของศาลชั้นต้นที่ไม่อนุญาตให้เลื่อนคดีและถือว่าผู้ร้องไม่มีพยานมาศาล เพื่อให้ศาลทำการไต่สวน ข้อเท็จจริงจึงไม่อาจรับฟังได้ว่าผู้ร้องเป็นคนยากจนจริง โดยผู้ร้อง ขอให้พิพากษายกคำสั่งศาลชั้นต้นและมีคำสั่งอนุญาตให้ผู้ร้องเลื่อนการพิจารณาคดีในวันนัดไต่สวนออกไป ถือไม่ได้ว่าเป็นการอุทธรณ์คำสั่งของศาลชั้นต้นที่ยกคำขอดำเนินคดีอย่างคนอนาถาซึ่งจะต้องยื่นอุทธรณ์คำสั่งภายในกำหนดเวลา ๗ วัน ตาม ป.วิ.พ. มาตรา ๑๕๖ วรรคท้าย (เดิม) ผู้ร้องชอบที่จะยื่นอุทธรณ์คำสั่งดังกล่าวของศาลชั้นต้นได้ภายในกำหนดเวลา ๑ เดือน ตามมาตรา ๒๒๖ (๒)

ฎ.๔๖๒๑/๒๕๔๗ จำเลยทั้งสามอุทธรณ์คำสั่งของศาลชั้นต้นที่ไม่อนุญาตให้เลื่อนคดีและถือว่าจำเลยทั้งสามไม่มีพยานเข้าทำการไต่สวนให้นำเชื่อว่าจำเลยทั้งสามมีฐานะยากจน โดยจำเลยทั้งสาม ขอให้ยกคำสั่งของศาลชั้นต้น และให้ศาลชั้นต้นดำเนินการไต่สวนคำร้องขอดำเนินคดีอย่างคนอนาถาในชั้นอุทธรณ์ของจำเลยทั้งสามต่อไป นั้น ถือไม่ได้ว่าเป็นการอุทธรณ์คำสั่งของศาลชั้นต้นที่ให้ยกคำขอดำเนินคดีอย่างคนอนาถาในชั้นอุทธรณ์ซึ่งจะต้องยื่นอุทธรณ์คำสั่งภายในกำหนดเวลา ๗ วัน ตาม ป.วิ.พ. มาตรา ๑๕๖ วรรคท้าย (เดิม) จำเลยทั้งสามชอบที่จะยื่นอุทธรณ์คำสั่งดังกล่าวของศาลชั้นต้นได้ภายในกำหนดเวลา ๑ เดือน ตามมาตรา ๒๒๖ (๒)

หมายเหตุ มีคำพิพากษาฎีกาที่ ๖๙๗๙-๖๙๘๐/๒๕๕๕ วินิจฉัยว่า ศาลชั้นต้นไม่อนุญาตให้เลื่อนคดีถือว่าไม่มีพยานมาไต่สวน และได้ไต่สวนคำร้องขอของจำเลยอื่นแล้วยกคำร้อง ถือว่าวินิจฉัยในเนื้อหาของคำร้องแล้ว ต้องอุทธรณ์คำสั่งที่ยกคำร้องนั้นภายใน ๗ วัน

ฎ.๖๙๗๙-๖๙๘๐/๒๕๕๕ ศาลชั้นต้นไม่อนุญาตให้จำเลยที่ ๒ และที่ ๓ ได้รับยกเว้นค่าธรรมเนียมศาลชั้นอุทธรณ์เนื่องจากศาลชั้นต้นไม่อนุญาตให้จำเลยที่ ๒ และที่ ๓ เลื่อนคดี ถือว่าจำเลยที่ ๒ ไม่มีพยานมาไต่สวน และในส่วนของจำเลยที่ ๓ ศาลชั้นต้นไต่สวนแล้วเชื่อว่าจำเลยที่ ๓ ยังพอมีทรัพย์สินที่จะเสียค่าธรรมเนียมศาลได้ จึงไม่อนุญาตให้จำเลยที่ ๒ และที่ ๓ ได้รับยกเว้นค่าธรรมเนียมศาลในชั้นอุทธรณ์ เท่ากับศาลชั้นต้นวินิจฉัยในเนื้อหาแห่งคำร้องของจำเลยที่ ๒ และที่ ๓ แล้วว่าจำเลยที่ ๒ และที่ ๓ ไม่ใช่ผู้ที่ไม่มีทรัพย์สินพอที่จะเสียค่าธรรมเนียมศาลในชั้นอุทธรณ์จึงไม่อาจใช้สิทธิดังกล่าวได้ จำเลยที่ ๒ และที่ ๓ จะต้องอุทธรณ์คำสั่งของศาลชั้นต้นภายใน ๗ วัน นับแต่วันที่มิคำสั่งตาม ป.วิ.พ.มาตรา ๑๕๖/๑ วรรคท้าย แต่จำเลยที่ ๒ และที่ ๓ ยื่นคำร้องขอขยายระยะเวลายื่นอุทธรณ์คำสั่งดังกล่าวเกินกำหนดเวลาที่กฎหมายกำหนด จำเลยที่ ๒ และที่ ๓ จึงอุทธรณ์ในข้อที่ศาลชั้นต้นไม่อนุญาตให้จำเลยที่ ๒ และที่ ๓ เลื่อนคดีเพียงอย่างเดียวโดยขอให้ศาลอุทธรณ์มีคำสั่งยกคำสั่งของศาลชั้นต้นที่ไม่อนุญาตให้จำเลยที่ ๒ และที่ ๓ เลื่อนคดีเพื่อดำเนินการไต่สวนพยานหลักฐานของจำเลยที่ ๒ และที่ ๓ ต่อไป ดังนั้น คำสั่งของศาลชั้นต้นที่ไม่อนุญาตให้จำเลยที่ ๒ และที่ ๓ ได้รับยกเว้นค่าธรรมเนียมศาลในชั้นอุทธรณ์จึงยุติไปตามคำสั่งของศาลชั้นต้น คดีจึงไม่มีประโยชน์ที่จะพิจารณาว่าสมควรอนุญาตให้จำเลยที่ ๒ และที่ ๓ เลื่อนคดีเพื่อทำการไต่สวนพยานหลักฐานจำเลยที่ ๒ และที่ ๓ ต่อไปหรือไม่

อุทธรณ์คัดค้านคำสั่งศาลชั้นต้นที่ยกคำร้องเพราะผู้ร้องทิ้งคำร้อง ไม่ใช่อุทธรณ์คำสั่งยกคำร้องขอยกเว้น
ค่าธรรมเนียมศาล อุทธรณ์ได้ภายใน ๑ เดือน

ฎ.๓๖๖๗/๒๕๕๐ อุทธรณ์ของผู้ร้องเป็นอุทธรณ์ที่คัดค้านคำสั่งของศาลชั้นต้นที่ยกคำร้องของผู้ร้องที่ขอดำเนินคดี
อย่างคนอนาถาโดยอ้างว่าผู้ร้องทิ้งคำร้อง คำสั่งของศาลชั้นต้นมิได้สั่งในเนื้อหาของคำร้องของผู้ร้อง จึงมิได้เป็นคำสั่งที่
ให้ยกคำร้องขอดำเนินคดีอย่างคนอนาถาซึ่งผู้ร้องจะต้องอุทธรณ์ภายใน ๗ วัน ตาม ป.วิ.พ. มาตรา ๑๕๖ วรรคท้าย แต่
คำสั่งของศาลชั้นต้นดังกล่าวเป็นคำสั่งที่ผู้ร้องมีสิทธิอุทธรณ์คัดค้านได้ภายในกำหนด ๑ เดือน ตามมาตรา ๒๒๓
ประกอบด้วยมาตรา ๒๒๙

ป.วิ.พ.มาตรา ๑๕๖/๑ วรรคท้าย ที่ว่า “คำสั่งศาลอุทธรณ์เป็นที่สุด” เป็นกรณีกฎหมายบัญญัติไว้โดยเฉพาะ ขอ
อนุญาตฎีกาตามมาตรา ๒๔๗ ไม่ได้

คำสั่งคำร้องศาลฎีกาที่ (ครพ.) ๑๑๖/๒๕๖๑ (ป) คำสั่งศาลอุทธรณ์เป็นที่สุดตาม ป.วิ.พ. มาตรา ๑๕๖/๑ วรรคสี่
ซึ่งเป็นบทมาตราที่บัญญัติไว้เป็นการเฉพาะ ไม่อาจขออนุญาตฎีกาได้ตามมาตรา ๒๔๗

คำสั่งศาลอุทธรณ์ตามมาตรา ๑๕๖/๑ วรรคท้าย ที่เป็นที่สุด ต้องเป็นคำสั่งวินิจฉัยเนื้อหาแห่งคำร้องหรือเป็นคำสั่ง ต่อเนื่องจากคำสั่งเดิมที่ไม่อนุญาตให้ยกเว้นค่าธรรมเนียม เช่น เป็นการดำเนินกระบวนการพิจารณาซ้ำในชั้นขอยกเว้น ค่าธรรมเนียมศาล การขอขยายระยะเวลาวางเงินค่าธรรมเนียมศาลตามคำสั่งศาลอุทธรณ์

ฎ.๕๔๔๘/๒๕๔๗ จำเลยทั้งสามอุทธรณ์และยื่นคำร้องขออุทธรณ์อย่างคนอนาถา ศาลชั้นต้นนัดไต่สวนคำร้อง จำเลย ทั้งสามทราบวันนัดไต่สวนคำร้องโดยชอบแล้วไม่มาศาลและไม่ขอเลื่อนคดี ศาลชั้นต้นมีคำสั่งว่าให้งดสืบพยานจำเลย เมื่อ จำเลยไม่นำพยานมาสืบจึงถือไม่ได้ว่าจำเลยเป็นคนอนาถา ให้จำเลยทั้งสามนำค่าฤชาธรรมเนียมในชั้นอุทธรณ์มาวางศาล ภายใน ๑๕ วันนั้น เท่ากับศาลชั้นต้นได้วินิจฉัยในเนื้อหาแห่งคำร้องของจำเลยทั้งสามแล้วว่าจำเลยทั้งสามไม่ใช่คนอนาถา จะใช้สิทธิดำเนินคดีอย่างคนอนาถาไม่ได้ เมื่อจำเลยทั้งสามอุทธรณ์และศาลอุทธรณ์ภาค ๑ มีคำสั่งยกคำร้องของจำเลยทั้ง สาม คำสั่งของศาลอุทธรณ์ภาค ๑ ย่อมเป็นที่สุดตาม ป.วิ.พ.มาตรา ๑๕๖ วรรคท้าย

ฎ.๗๗๗๗/๒๕๖๐ ศาลอุทธรณ์พิพากษายืนตามคำสั่งศาลชั้นต้นที่ยกคำร้องขอยกเว้นค่าธรรมเนียมชั้นอุทธรณ์ฉบับที่สองของจำเลยโดยให้เหตุผลว่าเป็นการดำเนินกระบวนการพิจารณาซ้ำ คำสั่งของศาลอุทธรณ์ย่อมเป็นที่สุด ตาม ป.วิ.พ. มาตรา ๑๕๖/๑ วรรคท้าย

ฎ.๕๓๕/๒๕๕๖ จำเลยอุทธรณ์พร้อมยื่นคำร้องขอยกเว้นค่าธรรมเนียมศาลในชั้นอุทธรณ์ ศาลชั้นต้นมีคำสั่งยกคำร้องจำเลยอุทธรณ์คำสั่ง ศาลอุทธรณ์มีคำสั่งยกคำร้องอุทธรณ์คำสั่ง หากจำเลยประสงค์จะดำเนินคดีต่อไปให้นำเงินค่าธรรมเนียมมาวางศาลชั้นต้นภายใน ๑๐ วัน นับแต่ทราบคำสั่ง คำสั่งของศาลอุทธรณ์เป็นที่สุดตาม ป.วิ.พ. มาตรา ๑๕๖/๑ วรรคท้าย จำเลยยื่นคำร้องขอขยายระยะเวลาวางเงินค่าธรรมเนียมศาลตามคำสั่งศาลอุทธรณ์ ศาลชั้นต้นมีคำสั่งยกคำร้อง จำเลยอุทธรณ์คำสั่ง ศาลอุทธรณ์พิพากษายืน เป็นเรื่องที่ศาลอุทธรณ์มีคำสั่งต่อเนื่องจากคำสั่งไม่อนุญาตให้จำเลยยกเว้นค่าธรรมเนียมศาลซึ่งเป็นที่สุดไปแล้ว จำเลยไม่มีสิทธิฎีกาอีก

ฎ.๔๘๒๑/๒๕๔๘ ฎีกาของจำเลยที่โต้แย้งดุลพินิจของศาลอุทธรณ์ภาค ๓ ที่ไม่อนุญาตให้ขยายระยะเวลาชำระค่าธรรมเนียมศาลออกไปอีกเป็นเรื่องที่อยู่ในกระบวนการพิจารณาชั้นอุทธรณ์โดยเฉพาะต่อเนื่องกับคำสั่งของศาลอุทธรณ์ภาค ๓ ที่ยกอุทธรณ์ของจำเลยที่ขอดำเนินคดีอย่างคนอนาถาซึ่งถึงที่สุดไปแล้วตาม ป.วิ.พ. มาตรา ๑๕๖ ศาลฎีกาจึงไม่รับวินิจฉัย

ค่าธรรมเนียมศาลที่ได้รับยกเว้น

ป.วิ.พ. มาตรา ๑๕๗ “เมื่อศาลอนุญาตให้บุคคลใดได้รับยกเว้นค่าธรรมเนียมศาลในศาลใด บุคคลนั้นไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียมศาลในการดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาลนั้น ค่าธรรมเนียมเช่นว่านี้ให้รวมถึงเงินวางศาลในการยื่นฟ้องอุทธรณ์หรือฎีกา ถ้าเป็นกรณีที่ศาลอนุญาตในระหว่างการพิจารณา การยกเว้นไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียมศาลนั้นให้ใช้บังคับแต่เฉพาะค่าธรรมเนียมศาลและเงินวางศาลที่จะต้องเสียหรือวางภายหลังคำสั่งอนุญาตเท่านั้น ส่วนค่าธรรมเนียมศาลหรือเงินวางศาลที่เสียหรือวางไว้ก่อนคำสั่งเช่นว่านั้นเป็นอันไม่ต้องคืน”

กรณีได้รับยกเว้นค่าธรรมเนียมศาลในชั้นอุทธรณ์ รวมถึงได้รับยกเว้นในส่วนขอค่าธรรมเนียมใช้แทนตาม ป.วิ.พ.

มาตรา ๒๒๙ ด้วย

ฎ.๘๖๓๖/๒๕๕๘ ศาลชั้นต้นมีคำสั่งในคำร้องขอยกเว้นค่าธรรมเนียมศาลเนื่องจากจำเลยที่ ๒ เป็นคนยากจนไม่มีเงินชำระว่า อนุญาตให้จำเลยที่ ๒ อุทธรณ์โดยยกเว้นค่าธรรมเนียมศาล ซึ่งมีความหมายว่าศาลชั้นต้นได้อนุญาตให้จำเลยที่ ๒ ฟ้องอุทธรณ์ได้โดยไม่ต้องวางค่าธรรมเนียมศาลในการดำเนินกระบวนการพิจารณาซึ่งรวมถึงเงินวางศาลในการยื่นฟ้องอุทธรณ์ตามที่บัญญัติไว้ใน ป.วิ.พ.มาตรา ๑๕๗ ด้วย สำหรับเงินวางศาลในการยื่นฟ้องอุทธรณ์คือเงินค่าธรรมเนียมซึ่งจะต้องใช้แทนโจทก์ตามคำพิพากษาหรือคำสั่งศาลชั้นต้นซึ่งจะต้องนำมาวางศาลพร้อมอุทธรณ์ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๒๒๙ จึงถือได้ว่าจำเลยที่ ๒ ได้รับอนุญาตจากศาลชั้นต้นให้อุทธรณ์โดยไม่ต้องวางเงินความรับผิดชอบในค่าฤชาธรรมเนียมในชั้นที่สุดตามคำพิพากษาศาล

ค่าธรรมเนียมการส่งหมายมิใช่ค่าธรรมเนียมศาล ไม่ได้รับยกเว้น

คำสั่งศาลฎีกาที่ ๔๘๘๖/๒๕๔๖ จำเลยที่ ๑ ได้รับอนุญาตจากศาลชั้นต้นให้ฎีกาอย่างคนอนาถาตาม ป.วิ.พ.มาตรา ๑๕๗ จำเลยที่ ๑ เพียงได้รับการยกเว้นไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียมศาลเท่านั้น ส่วนค่าธรรมเนียมการส่งหมายมิใช่ค่าธรรมเนียมศาลที่จำเลยที่ ๑ จะได้รับการยกเว้น เมื่อศาลชั้นต้นมีคำสั่งให้จำเลยที่ ๑ จัดส่งสำเนาฎีกาให้โจทก์แก้ภายใน ๕ วัน โดยให้จำเลยที่ ๑ นำส่งภายใน ๕ วัน ไม่มีผู้รับให้ปิด แต่จำเลยที่ ๑ มิได้ดำเนินการใด ๆ และไม่ได้วางตัวแลกเงินค่าส่งหมายเพื่อส่งสำเนาฎีกาให้โจทก์แก้ พฤติการณ์ของจำเลยที่ ๑ ถือว่าเป็นการเพิกเฉยไม่ดำเนินคดีภายในเวลาที่ศาลกำหนดจึงเป็นการทิ้งฟ้องตามมาตรา ๑๗๔ (๒) ประกอบมาตรา ๒๔๖ และมาตรา ๒๔๗

หลักประกันที่ผู้อุทธรณ์ต้องนำมาวางศาลเพื่อขอทุเลาการบังคับตาม ป.วิ.พ. มาตรา ๒๓๑ วรรคสาม หรือที่ผู้อุทธรณ์ต้องชำระตามคำพิพากษาศาลชั้นต้น หรือหาประกันให้ไว้ต่อศาลตามมาตรา ๒๓๔ มิใช่ค่าธรรมเนียมศาลตามมาตรา ๑๕๗ ที่จะได้รับยกเว้น

ฎ.๓๑๕๖/๒๕๒๗ ป.วิ.พ. มาตรา ๑๕๕ การดำเนินคดีอย่างคนอนาถามีได้เฉพาะเกี่ยวกับเรื่องค่าธรรมเนียมศาลเท่านั้น แต่กรณีที่จะต้องนำหลักประกันมาประกันการชำระหนี้เพื่อขอทุเลาการบังคับตามคำพิพากษามิใช่เรื่องค่าธรรมเนียมศาล จึงจะขอดำเนินคดีอย่างคนอนาถาหาได้ไม่

ฎ.๒๘๘๒/๒๕๔๘ เมื่อศาลอนุญาตให้บุคคลใดฟ้องหรือต่อสู้ความอย่างคนอนาถา บุคคลนั้นไม่ต้องเสียเฉพาะค่าธรรมเนียมศาลในการดำเนินกระบวนการพิจารณารวมถึงเงินวางศาลในการยื่นฟ้องอุทธรณ์หรือฎีกาเท่านั้น เงินวางศาลในการยื่นอุทธรณ์คือเงินค่าธรรมเนียมที่จะต้องใช้แทนคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งซึ่งจะต้องนำมาวางพร้อมอุทธรณ์ตาม ป.วิ.พ.มาตรา ๒๒๙ ส่วนเงินที่จำเลยต้องชำระตามคำพิพากษาศาลชั้นต้นหรือประกันที่ต้องให้ไว้ต่อศาลตามมาตรา ๒๓๔ มิใช่ค่าธรรมเนียมศาลที่จะขออุทธรณ์อย่างคนอนาถา

การถอนอนุญาต

ป.วิ.พ. มาตรา ๑๖๐ “ถ้าผู้ที่ได้รับยกเว้นค่าธรรมเนียมศาลประพฤติตนไม่เรียบร้อย เช่น ดำเนินกระบวนการพิจารณาในทางก่อความรำคาญถึงขนาด หรือกระทำความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล หรือจงใจประวิงความเรื้อรังนั้น ศาลจะถอนการอนุญาตเสียในเวลาใด ๆ ก็ได้ และบุคคลเช่นว่านั้น จำต้องรับผิดชอบเสียค่าฤชาธรรมเนียมสำหรับกระบวนการพิจารณาภายหลังที่ศาลได้ถอนการอนุญาตนั้น แล้ว”

ศาลมีคำสั่งถอนคำสั่งที่อนุญาตให้ยกเว้นค่าธรรมเนียมศาล คู่ความฝ่ายนั้นต้องอุทธรณ์ภายใน ๗ วัน ตาม ป.วิ.พ.
มาตรา ๑๕๖/๑ วรรคท้าย

ฎ.๙๕๖/๒๕๐๔ (ป) ในกรณีที่ศาลอนุญาตให้โจทก์ฟ้องความอย่างคนอนาถา เมื่อในระหว่างพิจารณาปรากฏว่า
โจทก์มีทรัพย์สินที่จะเสียค่าธรรมเนียมได้ ศาลก็มีอำนาจสั่งให้โจทก์นำเงินค่าธรรมเนียมมาเสียได้ คำสั่งเช่นนี้ถือเท่ากับศาล
ได้เพิกถอนคำสั่งที่อนุญาตให้โจทก์ว่าความอย่างคนอนาถาเสียแล้ว โจทก์จึงต้องอุทธรณ์คำสั่งนี้ภายใน ๗ วัน ตาม ป.วิ.พ.
มาตรา ๑๕๖ วรรคห้า (เดิม)